

ARCHEOLOGISCH BUREAUONDERZOEK
NIEUWSTRAAT 113A
TE GILZE
GEMEENTE GILZE-RIJEN

- ✿ Bodem
- ✿ Waterbodem
- ✿ Water
- ✿ Archeologie
- ✿ Ecologie
- ✿ Milieu

Archeologie

**Archeologisch bureauonderzoek
Nieuwstraat 113a te Gilze
in de gemeente Gilze-Rijen**

Opdrachtgever	dhr. E. Chabot & dhr. P. van Engelen Pastoor van Herckstraat 35 5126 HV Gilze
----------------------	---

Project	GIL.C5S.ARC
Rapportnummer	13043216
Status	Definitief
Versienummer	D 1
Datum	26 juni 2014

Vestiging	Swalmen
Auteur	Drs. A.H. Schutte
Paraaf	

Autorisatie	Drs. M. Stiekema (Senior Prospector)
Paraaf	

© Econsultancy bv, Swalmen
Foto's en tekeningen: Econsultancy bv, tenzij anders vermeld

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers. Econsultancy aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

ISSN: 2210-8777 (Analoog rapport)
ISSN: 2210-8785 (Digitaal rapport E-depot)

Administratieve gegevens plangebied	
Projectcode en nummer	13043216 GIL.C5S.ARC
Toponiem	Nieuwstraat 113a
Opdrachtgever	dhr. E. Chabot & dhr. P. van Engelen
Gemeente	Gilze-Rijen
Plaats	Gilze
Provincie	Noord-Brabant
Kadastrale gegevens	Gilze en Rijen, sectie L, nummer 2512
Omvang plangebied	circa 2.000 m ²
Kaartblad	50 E (1:25.000)
Coördinaten centrum plangebied	X: 124.071 / Y: 395.644
Bevoegde overheid	Gemeente Gilze en Rijen Raadhuisplein 1, 5121 JX Rijen Postadres: Postbus 73, 5120 AB Rijen T. 14 0161 info@gilzerijen.nl
Deskundige namens de bevoegde overheid	Regio West-Brabant Mevr. drs. L. Weterings-Korthorst Postbus 503 4870 AM Etten-Leur Tel: 076-5027229 leonie.weterings@west-brabant.eu
ARCHIS2 Onderzoeksmeldingsnummer (OM-nr.) Vondstmeldingsnummer Onderzoeksnummer	Bureauonderzoek 61677 n.v.t. 49882
Archeoregio NOaA	Brabants zandgebied
Beheer en plaats documentatie	Econsultancy, Swalmen/Provinciaal Archeologisch Depot Noord-Brabant
Uitvoerders	Econsultancy, Drs. A.H. Schutte

Kwaliteitszorg

Econsultancy beschikt over een eigen opgravingsvergunning, afgegeven door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE). De opgravingsvergunning geeft opdrachtgevers de zekerheid dat het uitvoerend bureau werkt conform de eisen die de RCE stelt op het gebied van competenties en integriteit van medewerkers en het toepassen van vigerende normen en onderzoeksprotocollen. Verder is Econsultancy lid van de Nederlandse Vereniging van Archeologische Opgravingsbedrijven (NVAO). De leden van de NVAO bieden kwalitatief hoogstaand archeologisch onderzoek. Het lidmaatschap is een waarborg voor kwaliteit en betrouwbaarheid. Tevens is Econsultancy aangesloten bij de Vereniging van Ondernemers in Archeologie (VOiA). De VOiA behartigt de belangen van meer dan 100 bedrijven in alle takken van de archeologie.

Betrouwbaarheid

Dit onderzoek is op zorgvuldige wijze uitgevoerd, conform de toepasselijke en van kracht zijnde regelgeving. Een booronderzoek wordt in het algemeen uitgevoerd door het steekproefsgewijs onderzoeken van de bodem, waardoor het, op basis van de resultaten van een booronderzoek, onmogelijk is garanties af te geven ten aanzien van de aan- of afwezigheid van archeologische waarden. In dit kader dient ook opgemerkt te worden dat geraadpleegde bronnen niet altijd zonder fouten en volledig zijn. Daar Econsultancy voor het verkrijgen van historische informatie afhankelijk is van deze bronnen, kan Econsultancy niet instaan voor de juistheid en volledigheid van deze informatie.

SAMENVATTING

Econsultancy heeft in opdracht van de heer Chabot & de heer Van Engelen op 15 en 19 mei 2014 een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd. Het onderzoek is uitgevoerd in verband met een bestemmingsplanwijziging. Het plangebied is gelegen aan de Nieuwstraat 113a te Gilze in de gemeente Gilze-Rijen. Het archeologisch onderzoek is noodzakelijk om te bepalen wat de verwachtingswaarde is voor de aanwezigheid van archeologische waarden binnen het plangebied en of deze door de voorgenomen bodemingrepen kunnen worden aangetast. Daarom is het binnen het kader van de Wet op de Archeologische Monumentenzorg uit 2007 (WAMZ), voortvloeiend uit het Verdrag van Malta uit 1992, verplicht voorafgaand archeologisch onderzoek uit te voeren (zie bijlage 5).

Doel van het bureauonderzoek is het verwerven van informatie, aan de hand van bestaande bronnen, over bekende en verwachte archeologische waarden, om daarmee een gespecificeerde archeologische verwachting voor het plangebied op te stellen.

Gespecificeerde archeologische verwachting

Doordat het plangebied zich binnen de bebouwde kom van Gilze bevindt, is de geomorfologie en de bodemopbouw niet gekarteerd. Kijkend naar de geomorfologische eenheden in de directe omgeving ligt het plangebied of op een dekzandplateau (met of zonder oud-bouwlanddek) (code: 4F5) dan wel terrasafzettingsswelingen (code: 4L8). Kijkend naar de bodemeenheden in de directe omgeving ligt het plangebied of op podzolgronden, danwel duinvaaggronden dan wel hoge zwarte enkeerdgronden. Uitgaande van de AHN ligt het plangebied op de rand van het dekzandplateau tegen de terrasafzettingsswelingen aan. Uit deze landschappelijke ligging zou het plangebied vanaf het Paleolithicum gunstig zijn geweest voor jagers-verzamelaars en vanaf het Neolithicum voor landbouwers. De archeologische verwachting is voor alle perioden dan ook hoog. Uit de archeologische gegevens die verzameld zijn uit het onderzoeksgebied blijkt dat er in de omgeving van het plangebied sporen van menselijke activiteit zijn waargenomen van het Paleolithicum tot en met de Nieuwe tijd, met een nadruk op de periodes Bronstijd tot en met Nieuwe tijd.

Selectieadvies

In het plangebied staat een Maalderij uit 1892 wat een Rijksmonument betreft. Dit gebouw blijft gehandhaafd en wordt gerestaureerd. Voor dit deel van het plangebied hoeft geen archeologisch vervolgonderzoek te worden uitgevoerd. Het terrein tussen de Maalderij en de Nieuwstraat wordt niet bebouwd. Indien hier geen andere bodemingrepen gaan plaats vinden is ook hier archeologisch vervolgonderzoek niet noodzakelijk. Het is echter wel raadzaam om de archeologische dubbelbestemming voor deze beide locaties te handhaven. Het vervolgonderzoek zou zich dan moeten richten op het achterterrein van het plangebied waar woningbouw is gepland.

Voor het selectieadvies zijn er twee mogelijkheden voor vervolgonderzoek. Deze keuze is afhankelijk van de waarde die het bevoegd gezag geeft aan industriële archeologie.

Volgens historische gegevens ligt het plangebied tot 1892 in agrarisch gebied. Hierna is het gedeeltelijk in gebruik als industrieel complex, de Maalderij. Rondom dit gebouw kunnen activiteiten hebben plaats gevonden die in verband staan met de Maalderij maar niet meer bewaard zijn gebleven boven het maaiveld maar wel in de bodem. Er is dus de mogelijkheid dat er industriële archeologie in de bodem van het plangebied aanwezig is. Om deze industriële archeologie op te sporen is een booronderzoek geen goede vorm van vervolgonderzoek aangezien eventuele bodemverstoringen zowel archeologie kunnen zijn als graafwerkzaamheden die de laatste 50 jaar hebben plaats gevonden. Een proefsleuvenonderzoek zou dan de juiste vervolgstap zijn.

Voor dat dit gravende onderzoek echter kan aanvangen dient het bodemonderzoek op het terrein wel te zijn afgerond, dit zowel om gezondheidsredenen als om te voorkomen dat de vervuiling verder verspreid wordt. De vervuiling betreft PAK dat over het gehele plangebied verspreid ligt in de eerste

30 cm van de bodem. Deze laag dient in het gehele plangebied gesaneerd te worden door middel van afgraven. Het is van archeologisch belang dat deze sanering begeleidt wordt in het kader van industriële archeologie.

Indien het bevoegd gezag besluit dat industriële archeologie binnen de gemeente Gilze en Rijen geen prioriteit heeft dan is de geadviseerde vervolgstap om een inventariserend veldonderzoek uit te voeren door middel van een verkennend booronderzoek, teneinde de op basis van het bureauonderzoek opgestelde gespecificeerde verwachting aan te vullen en te toetsen. Tevens is het inventariserend veldonderzoek bedoeld om kansrijke zones te selecteren voor vervolgonderzoek en kansarme zones ervan uit te sluiten. Ook dient het verkennend booronderzoek om een betrouwbaar beeld te krijgen van de mate van intactheid van het bodemprofiel. Alle verstoringen van dat bodemprofiel worden dan niet als archeologie gezien maar als verstoring van eventuele archeologische waarden. Indien in het plangebied geen verstoringen worden aangetroffen en er ook geen hoge zwarte enkeerdgronden liggen kan het booronderzoek in het veld worden uitgebreid naar een karterend booronderzoek om eventuele archeologische resten op te sporen.

Bovenstaand betreft een selectieadvies van Econsultancy. Dit dient ter goedkeuring voorgelegd te worden aan het bevoegd gezag, in deze de gemeente Gilze-Rijen. Deze beoordeelt de rapportage en het selectieadvies, waarna een selectiebesluit wordt genomen.

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING	1
2	DOELSTELLING EN ONDERZOEKSVRAGEN	1
3	BUREAUONDERZOEK	1
3.1	Methoden	1
3.2	Afbakening van het plangebied	2
3.3	Huidige situatie	2
3.4	Toekomstige situatie	3
3.5	Beschrijving van het historische gebruik	3
3.6	Aardwetenschappelijke gegevens	5
3.7	Archeologische waarden	7
3.8	Aanvullende informatie	18
3.9	Korte bewoningsgeschiedenis van de gemeente Gilze en Rijen	18
3.10	Gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel	24
4	CONCLUSIE EN SELECTIEADVIES	26
4.1	Conclusie	26
4.2	Selectieadvies	26

LIJST VAN TABELLEN

Tabel I.	Verontreinigende (onderzochte) activiteiten
Tabel II.	Geraadpleegd historisch kaartmateriaal
Tabel III.	Aardwetenschappelijke gegevens plangebied
Tabel IV.	Overzicht AMK-terrein
Tabel V.	Overzicht onderzoeksmeldingen
Tabel VI.	Overzicht ARCHIS-waarnemingen
Tabel VII.	Gespecificeerde archeologische verwachting

LIJST VAN AFBEELDINGEN

Figuur 1.	Situering van het plangebied binnen Nederland
Figuur 2.	Detailkaart van het plangebied
Figuur 3.	Luchtfoto van het plangebied
Figuur 4.	Situering van het plangebied binnen de historische kaarten
Figuur 5.	Situering van het plangebied binnen de Geomorfologische kaart
Figuur 6.	Situering van het plangebied binnen het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN)
Figuur 7.	Situering van het plangebied binnen de Bodemkaart
Figuur 8.	Archeologische Gegevenskaart van het onderzoeksgebied
Figuur 9.	Situering van het plangebied binnen de archeologische beleidskaart
Figuur 10.	Archeologische advieskaart

BIJLAGEN

Bijlage 1	Literatuur
Bijlage 2	Bronnen
Bijlage 3	Overzicht geologische en archeologische tijdvakken
Bijlage 4	Bewoningsgeschiedenis van Nederland
Bijlage 5	AMZ-cyclus
Bijlage 6	Planontwerp

1 INLEIDING

Econsultancy heeft in opdracht van de heer Chabot & de heer Van Engelen een archeologisch onderzoek uitgevoerd voor het plangebied gelegen aan de Nieuwstraat 113a te Gilze in de gemeente Gilze-Rijen (zie figuur 1 en figuur 2). In het plangebied zal woningbouw worden gerealiseerd. Het archeologisch onderzoek is noodzakelijk om te bepalen wat de verwachtingswaarde is voor de aanwezigheid van archeologische waarden binnen het plangebied en of deze door de voorgenomen bodemingrepen kunnen worden aangetast. Daarom is het binnen het kader van de Wet op de Archeologische Monumentenzorg uit 2007 (WAMZ), voortvloeiend uit het Verdrag van Malta uit 1992, verplicht voorafgaand archeologisch onderzoek uit te voeren (zie bijlage 5).

Het onderzoek is uitgevoerd in het kader van een bestemmingsplanwijziging.

Het archeologisch onderzoek bestaat uit een bureauonderzoek (hoofdstuk 3). Uitgaande van de in het bureauonderzoek opgestelde gespecificeerde archeologische verwachting wordt een advies gegeven of vervolgstappen nodig zijn en zo ja, in welke vorm (hoofdstuk 4). Dit advies dient te worden getoetst door het bevoegd gezag, de gemeente Gilze-Rijen, waarna een besluit zal worden genomen of het plangebied kan worden vrijgegeven of dat vervolgstappen nodig zijn.

2 DOELSTELLING EN ONDERZOEKSVRAGEN

Het bureauonderzoek heeft tot doel om een gespecificeerde archeologische verwachting van het plangebied op te stellen. De archeologische verwachting is gebaseerd op bronnen over bekende of verwachte archeologische waarden in en om het plangebied.

Voor het bureauonderzoek zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

- Wat is er bekend over bodemverstorende ingrepen binnen het plangebied uit het verleden? Is er bijvoorbeeld informatie bekend over vroegere ontgroningen, bodemsaneringen, egalisaties, diepploegen of landinrichting?
- Ligt het plangebied binnen een landschappelijke eenheid die vanuit archeologisch oogpunt een specifieke aandachtslocatie kan betreffen (zoals een relatief hoge dekzandkop of -rug, nabij een veengebied of een beekdal)?
- Wat is de gespecificeerde archeologische verwachting van het plangebied?

Het bureauonderzoek is uitgevoerd op 15 en 19 mei 2014 door drs. A.H. Schutte (senior KNA-archeoloog). Het rapport is gecontroleerd door drs. M. Stiekema (senior prospector/kwaliteitscontroleur).

3 BUREAUONDERZOEK

3.1 Methoden

Het archeologisch onderzoek is uitgevoerd conform de eisen en normen zoals aangegeven in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, versie 3.3, december 2013), die is vastgesteld door het Centraal College van Deskundigen (CCvD) Archeologie en is ondergebracht bij het SIKB te Gouda.

Voor de uitvoering van het bureauonderzoek gelden de specificaties LS01, LS02, LS03, LS04 en LS05. De resultaten van dit onderzoek worden in dit rapport weergegeven conform specificatie LS06.¹

Binnen dit onderzoek zijn de volgende werkzaamheden verricht:

- afbakening van het plangebied en vaststellen van de consequenties van het mogelijk toekomstige gebruik (LS01);
- beschrijving van de huidige en toekomstige situatie (LS02);
- beschrijving van de historische situatie en mogelijke verstoringen (LS03);
- beschrijving van bekende archeologische en historische waarden en aardwetenschappelijke gegevens (LS04);
- opstellen van een gespecificeerde verwachting (LS05).

Bij het uitvoeren van deze werkzaamheden zijn de volgende bronnen geraadpleegd:

- het Archeologische Informatie Systeem (ARCHIS);
- de Archeologische Monumenten Kaart (AMK);
- de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW);
- geologische kaarten, geomorfologische kaarten en bodemkaarten;
- de centrale toegangspoort tot Data en Informatie van de Nederlandse Ondergrond (DINOLo-
ket);
- literatuur en historisch kaartmateriaal;
- bouwhistorische gegevens;
- de recente topografische kaart (schaal 1:25.000);
- recente luchtfoto's;
- het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN);
- de Cultuurhistorische Waardenkaart (CHW) van de provincie Noord-Brabant;
- de archeologische verwachtingskaarten van de gemeente Gilze-Rijen;
- plaatselijke (amateur-)archeoloog c.q. heemkundevereniging.

3.2 Afbakening van het plangebied

Er dient een onderscheid gemaakt te worden tussen het onderzoeksgebied en het plangebied. Het plangebied is het gebied waarbinnen feitelijk de bodemverstorende ingreep gaat plaatsvinden. Het onderzoeksgebied is het gebied waarover informatie is verzameld om een goed beeld te krijgen van de archeologische waarden binnen het plangebied. Dit gebied is groter dan het plangebied. In het huidige onderzoek betreft het onderzoeksgebied het gebied binnen een straal van circa 1 kilometer rondom het plangebied.

Het plangebied heeft oppervlakte van circa 2.000 m² en ligt aan de Nieuwstraat 113a, ten noorden van de kern van Gilze in de gemeente Gilze-Rijen (zie figuur 1 en figuur 2). Op het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) heeft het maaiveld een hoogte van circa 15 m +NAP. Het gebied is kadastraal bekend als Gemeente Gilze-Rijen, sectie L, nummer 2512.

3.3 Huidige situatie

Voor het bureauonderzoek is het van belang de huidige situatie te onderzoeken. Landgebruik en bebouwing kunnen van invloed zijn op de archeologische verwachting.

Het plangebied is momenteel deels bebouwd met een oude Maalderij en ligt deels braak (zie figuur 3).

¹ Beschikbaar via www.sikb.nl.

Het bodemgebruik van de omliggende percelen is als volgt:

- aan de noordzijde bevinden zich huizen en tuinen;
- aan de oostzijde bevinden zich huizen en tuinen;
- aan de zuidzijde bevinden zich huizen en tuinen;
- aan de westzijde bevindt zich de Nieuwstraat met aansluitend huizen en tuinen.

Bodemloket

Met het bodemloket wil de overheid inzicht geven in maatregelen die de afgelopen jaren getroffen zijn om de bodemkwaliteit in Nederland in kaart te brengen (bodemonderzoek) of te herstellen (bodemsanering). Ook laat het Bodemloket zien waar vroeger (bedrijfs-) activiteiten hebben plaatsgevonden die extra aandacht verdienen.

Het raadplegen van het Bodemloket heeft voor het plangebied aanvullende informatie opgeleverd.² Voor het terrein is reeds bodemonderzoek uitgevoerd en verder onderzoek kan noodzakelijk zijn. In tabel I zijn de verontreinigende (onderzochte) activiteiten weergegeven.

Tabel I. Verontreinigende (onderzochte) activiteiten

Omschrijving	Start	Eind
kolenopslag en -overslag (631233)	1921	onbekend
petroleum- of kerosinetank (ondergronds) (631244)	1959	1993
graanmalerij (156101)	1944	onbekend
brandstoffengroothandel (vloeibaar) (515121)	1921	onbekend
loodgieters-, fitters- en sanitairinstallatiebedrijf (45331)	onbekend	onbekend
benzine-service-station (5050)	1959	onbekend
granengroothandel (512111)	1921	onbekend

3.4 Toekomstige situatie

Het toekomstige gebruik van het plangebied kan bepalend zijn voor het vervolgtraject (behoud *in-situ* of behoud *ex-situ* van archeologische waarden). De manier waarop het plangebied wordt ingericht kan tot gevolg hebben dat eventueel aanwezige archeologische waarden (deels of geheel) onverstoorde (kunnen) blijven. Ook kan besloten worden de inrichting zo aan te passen dat archeologische waarden alsnog onverstoorde kunnen blijven liggen.

In het plangebied is op het achtererf van de Maalderij woningbouw gepland, de Maalderij blijft gehandhaafd en zal gerestaureerd worden. De woningbouw vindt plaats op twee locaties met tussen de nieuwbouw parkeerplaatsen en groenvoorziening (zie bijlage 6). Voor de nieuwbouw worden de dragende muren op staal gefundeerd op het pleistocene zand, de huizen worden niet onderkeldert. Het oppervlakte ten behoeve van de nieuwbouw bedraagt circa 340 m².

3.5 Beschrijving van het historische gebruik

In het plangebied kunnen naast archeologische sporen ook historische relictten voorkomen die nog in het landschap zichtbaar zijn. Het gaat hierbij om historisch geografische relictten zoals nederzettingen-

² www.bodemloket.nl.

vormen en wegen- en kavelpatronen. Veel van deze bewaard gebleven historische geografie geeft door de herverkavelingen in de tweede helft van de 20^e eeuw een incompleet beeld van het historisch landschap. Historische kaarten van vóór de herverkaveling zijn een goede aanvulling op het huidige incomplete beeld. Voor de historische ontwikkeling is naast het historisch kaartmateriaal ook relevante achtergrondliteratuur geraadpleegd.

Historisch kaartmateriaal

De situatie van het plangebied is op verschillende historische kaarten als volgt:

Tabel II. Geraadpleegd historisch kaartmateriaal³

Bron	Periode	Kaartblad	Schaal	Omschrijving plangebied	Bijzonderheden/directe omgeving
Kadastrale minuut	1811-1832	Gemeente Gilze en Rijen, Sectie K, blad 01	1:2.500	In gebruik als bouwland	Huidige Nieuwstraat is reeds aanwezig.
Militaire topografische kaart (nettekening)	1830-1850	50_rd	1:50.000	-	-
Militaire topografische kaart (nettekening)	1850-1864	50	1:50.000	-	-
Militaire topografische kaart (veldminuut)	1900	645	1:50.000	Huidige Maalderij is aanwezig, erfgrans aan de noordzijde plangebied	Meer bebouwing aan de Nieuwstraat
Militaire topografische kaart (veldminuut)	1911	645	1:50.000	-	Bebouwing aan de Nieuwstraat breidt zich uit
Militaire topografische kaart (veldminuut)	1921	645	1:50.000	-	-
Militaire topografische kaart (veldminuut)	1938	50E	1:50.000	Erfgrans aan de zuidzijde plangebied	-
Topografische kaart	1947	50E	1:25.000	-	Ten westen van het plangebied staat bebouwing
Topografische kaart	1958	50E	1:25.000	-	Toename bebouwing rondom het plangebied
Topografische kaart	1967	50E	1:25.000	Bebouwing op het achterterrein	Huidige stratenpatroon is gereali-seerd
Topografische kaart	1980	50E	1:25.000	-	-
Topografische kaart	1988	50E	1:25.000	Uitbreiding bebouwing op het achterterrein	
Topografische kaart	1995	50E	1:25.000	Huidige situatie	Huidige situatie

Op basis van het beschikbare gedetailleerde historische kaartmateriaal is het plangebied in de eerste helft van de 19^e eeuw in gebruik als agrarisch gebied, de huidige Nieuwstraat is dan al aanwezig (zie figuur 4). Tussen 1850-1864 en 1900 raakt het deels bebouwd met een gebouw, een maalderij, die er heden ten dagen nog staat. Opvallend is dat deze op de oudste kaarten gelijk aan de straat staat terwijl de latere kaarten hem op de juiste plaats afbeelden, iets van de straat af. Bij deze maalderij wordt tussen 1958 en 1967 en 1980 en 1988 nog wat bij gebouwd. De directe omgeving van het plangebied laat eenzelfde historisch verloop zien. In de eerste helft van de 19^e eeuw is het gebied in

³ www.watwaswaar.nl.

gebruik als agrarisch gebied waarna tussen 1850-1864 en 1900 bebouwing verschijnt dat zich in de loop der jaren uitbreidt totdat de huidige situatie is ontstaan.

Rijks- en gemeentemonumenten binnen het onderzoeksgebied

In het plangebied ligt een rijksmonument, de Maalderij uit 1892. In de directe omgeving van het plangebied liggen aan de Nieuwstraat een aantal monumenten, woonhuizen, uit de eerste helft van de 20^e eeuw. Deze gegevens ondersteunen de late historische ontwikkelingen die in en rond het plangebied hebben plaats gevonden zoals die uit het historisch kaartmateriaal was gebleken.

Bouwhistorische gegevens

Bij de gemeente Gilze-Rijen is het archief van de Bouw- en Woningtoezicht geraadpleegd. Hierin is alleen een vergunningsaanvraag uit 2012 aanwezig betreffende het renoveren van de maalderij.

3.6 Aardwetenschappelijke gegevens

Het landschap heeft altijd een belangrijke rol gespeeld in het nederzettingsspatroon van de mens. Bij onderzoek naar archeologische sporen in een bepaald gebied is het van groot belang te weten hoe het landschap er in het verleden heeft uitgezien. Men kan meer te weten komen over dit landschap door de geologische opbouw, de bodem en de hydrologie van een gebied te bestuderen.

De volgende aardwetenschappelijke gegevens zijn bekend van het plangebied:

Tabel III. Aardwetenschappelijke gegevens plangebied

Type gegevens	Gegevensomschrijving
Geologie ⁴	Formatie van Stramproy met een dek van de Formatie van Boxtel, rivierzand en –grind met een zanddek (St 1)
Geomorfologie ⁵	Niet gekarteerd door zijn ligging in bebouwd gebied
Bodemkunde ⁶	Niet gekarteerd door zijn ligging in bebouwd gebied

Geologie

Het plangebied ligt in een gebied waar afzettingen van de Formatie van Stramproy, met een dek van de Formatie van Boxtel aan het maaiveld worden aangetroffen. De Formatie van Stramproy bevat deels eolische, maar voornamelijk fluviatiele afzettingen die in het Laat-Pliocene (circa 2,6 miljoen jaar BP) en het Vroeg-Pleistoceen zijn afgezet door kleine rivieren die vanuit de Belgische Kempen oost- en noordwaarts afwateren. Het dek van de Formatie van Boxtel is afgezet gedurende de laatste ijstijd. Gedurende de laatste ijstijd had de wind vrij spel in het verplaatsen van zand en silt. In deze periode werd over een groot deel van Nederland een pakket dekzand afgezet. De dekzanden zijn onderverdeeld in het Oude en Jonge dekzand. Het Oude dekzand is tijdens het Pleniglaciaal door verspoeling afgezet in horizontaal gelaagde pakketten. Door deze verspoeling komen er vaak lemige of (zwak) grindige banden in het Oude dekzand voor. Het Jonge dekzand is tijdens het Laat-Glaciaal afgezet in de vorm van dekzandruggen. Het Jonge dekzand is uitsluitend eolisch afgezet en bevat daardoor geen leem- en grindfractie. Het Jonge dekzand wordt ook wel het Laagpakket van Wierden genoemd, welke behoort tot de Formatie van Boxtel (voorheen de Formatie van Twente) waaronder ook het Oude dekzand valt. Volgens de geologische kaart worden er in het plangebied afzettingen van de Formatie van Boxtel aan het maaiveld aangetroffen. Deze dekzanden behoren tot de Oude (en dus verspoelde) dekzanden.

⁴ De Mulder et al., 2003.

⁵ Alterra, 2003.

⁶ Stichting voor Bodemkartering, 1983.

In het Holoceen (vanaf circa 10.000 jaar geleden) zijn door verwaaiing van de dekzanden lokaal stuifzandgebieden ontstaan. Bij het ontstaan hiervan speelde de mens een belangrijke rol, door beweiding, afbranden en het steken van plaggen, dat voornamelijk plaatsvond in de Nieuwe tijd. Op de arme zandgronden ontstonden hierdoor de heidevelden, die zich soms al vanaf het Subboreaal, maar vooral later in de Middeleeuwen zich geweldig uitbreidden. Tenslotte bleef er in het begin van 19^e eeuw op de hogere zandgronden nauwelijks meer bos over. De stuifzanden worden gerekend tot het Laagpakket van Kootwijk, welke behoort tot de Formatie van Boxtel.

DINO⁷

Het Dinoloket is de centrale toegangspoort tot Data en Informatie van de Nederlandse Ondergrond (DINO). Het DINO-systeem is de centrale opslagplaats voor geowetenschappelijke gegevens over de diepe en ondiepe ondergrond van Nederland. Het archief omvat diepe en ondiepe boringen, grondwatergegevens, sonderingen, geo-elektrische metingen, resultaten van geologische, geochemische en geomechanische monsteranalyses, boorgatmetingen en seismische gegevens. De site wordt beheerd door TNO.

In het Dinoloket zijn enkele boringen bestudeerd.⁸ Hieruit blijkt dat de ondergrond bestaat uit fijn zand met daaronder grover zand en grind. Plaatselijk is leem aanwezig in de bodem. Dit onderstreept de geologische kaart, fluviatiele afzettingen met daarboven een dek van eolisch zand.

Geomorfologie

De Geomorfologische kaart geeft de mate van reliëf en de vormen die in het landschap te onderscheiden zijn weer.

Op de Geomorfologische kaart van Nederland (1:50.000) ligt het plangebied binnen een gebied dat niet gekarteerd is door zijn ligging in bebouwd gebied. Kijkend naar de eenheden in de directe omgeving ligt het plangebied of op een dekzandplateau (met of zonder oud-bouwalanddek) (code: 4F5) dan wel terrasafzettingsswelingen (code: 4L8) (zie figuur 5).

Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN)⁹

Het Actueel Hoogtebestand Nederland vormt een belangrijke aanvullende informatiebron voor de landschapsanalyse. Dit met behulp van laseraltimetrie verkregen digitale bestand vormt een gedetailleerd beeld van het huidige reliëf in het plangebied. Uitgaande van het AHN ligt het plangebied op de rand van het dekzandplateau tegen de terrasafzettingsswelingen aan (zie figuur 6).

Bodemkunde

Doordat het plangebied zich binnen de bebouwde kom van Gilze bevindt, is de bodemopbouw niet gekarteerd (zie figuur 7). Kijkend naar de eenheden in de directe omgeving ligt het plangebied of op podzolgronden, danwel duinvaaggronden dan wel hoge zwarte enkeerdgronden.

Grondwatertrap

Grondwatertrappen zijn een indicatie voor de diepte van de grondwaterstand en de seizoensfluctuatie daarvan. De grondwatertrappenindeling is gebaseerd op de gemiddeld hoogste (GHG) en de gemiddeld laagste grondwaterstand (GLG). Hiermee worden de winter- en zomergrondwaterstanden gekarakteriseerd in een jaar met een gemiddelde neerslag en verdamping. In stedelijk gebied zijn geen grondwatertrappen bepaald. Deze worden als 'witte vlekken' op de Bodemkaart van Nederland (1:50.000) weergegeven. Doordat het plangebied zich binnen de bebouwde kom van Gilze bevindt is het grondwater niet gekarteerd.

⁷ www.dinoloket.nl.

⁸ DINO boornummers B50E0945, B50E1032, B50E0194 &

⁹ www.ahn.nl.

3.7 Archeologische waarden

Voor de uitkomst van het bureauonderzoek is het van belang de bekende archeologische waarden (al dan niet volledig onderzocht) te beschrijven. Een belangrijke informatiebron is het landelijke ARCHeologisch Informatie Systeem (ARCHIS), dat beheerd wordt door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE). In dit systeem worden alle archeologische gegevens verzameld en via internet zijn deze door bevoegden te raadplegen.

De bekende archeologische waarden staan afgebeeld op figuur 8, een kaart met daarop, binnen een straal van 1 kilometer rondom het plangebied, de indicatieve archeologische waarde en de in ARCHIS geregistreerde AMK-terreinen, waarnemingen, vondstmeldingen en onderzoeksmeldingen.

Indicatieve archeologische waarde

De IKAW (Indicatieve Kaart Archeologische Waarde) geeft voor heel Nederland de trefkans aan op het voorkomen van archeologische resten. Die trefkans is aangegeven in vier categorieën (per land- en waterbodem): een hoge, middelhoge, lage en zeer lage verwachting. Bebouwde gebieden, waarvan geen bodemkundige of geologische gegevens bekend zijn, zijn niet gekarteerd. De IKAW is voornamelijk gebaseerd op de relatie die er bestaat tussen de bodemkundige of geologische kwalificaties en de aanwezigheid van archeologische vindplaatsen. Een punt van aandacht daarbij is dat de IKAW grotendeels is gebaseerd op kaarten met een schaal van 1:50.000. De grenzen op de kaart zijn in werkelijkheid globale overgangen, abrupte overgangen zijn het gevolg van bodemkundige of geologische kwalificaties. Op lokaal schaalniveau is de kaart daarom minder betrouwbaar. Daarbij komt dat de IKAW voornamelijk gebaseerd is op de aanwezigheid van nederzettingen vanaf het Laat-Paleolithicum tot en met Vroege Middeleeuwen en niet op bijvoorbeeld grafvelden of offerplaatsen. Voor de periode Late-Middeleeuwen en Nieuwe tijd is de IKAW minder betrouwbaar, vooral voor de gebieden die vanaf die perioden zijn ontgonnen. Een lage verwachting voor het aantreffen van archeologische waarden en resten wil daarom niet zeggen dat er geen archeologische waarden of resten aanwezig kunnen zijn. De kans daarop is echter wel kleiner. Doordat het plangebied zich binnen de bebouwde kom van Gilze bevindt, is de IKAW niet gekarteerd (zie figuur 8).

Cultuurhistorische Waardenkaart Provincie Noord-Brabant

In aanvulling op de IKAW hebben veel provincies een eigen verwachtingskaart vervaardigd, waarin veel lokale gebiedskennis is opgenomen. In de CHW-kaart van de provincie Noord-Brabant heeft de provincie het provinciaal 'belang aangeduid'. Dit belang bestaat uit 21 cultuurhistorische en 16 archeologische landschappen. In de 21 cultuurhistorische landschappen heeft de provincie verschillende cultuurhistorische vlakken gedefinieerd. Van al deze landschappen en vlakken zijn beknopte beschrijvingen gemaakt. De 16 archeologische landschappen hebben tot doel om het bodemarchief in de bewuste gebieden duurzaam en in samenhang te behouden. Ze brengen focus aan in de inzet van de provinciale middelen hiervoor. De archeologische landschappen werken niet rechtstreeks door naar derden, maar zijn zelfbindend voor de provincie. De provincie zet in op samenwerken en stimuleren, met name voor wat betreft de afstemming van het gemeentelijk archeologiebeleid. Het plangebied ligt niet binnen een cultuurhistorische dan wel archeologische landschap.

Archeologische beleidskaart Gemeente Gilze-Rijen

Sinds 2007 is de Wet op de Archeologische Monumentenzorg van kracht (WAMZ). Het doel van deze wet is te voorkomen dat archeologische waarden uit het verleden verloren gaan. In deze wet zijn de gemeenten verantwoordelijk voor het beheer van het bodemarchief binnen hun grondgebied. Voor een goed beheer van dit bodemarchief gebruikt de gemeente een archeologische beleidskaart. De archeologische beleidskaart geeft een gemeentebreed overzicht van bekende en te verwachten archeologische waarden. De kaart maakt inzichtelijk waar en bij welke ruimtelijke ingrepen een archeologisch onderzoek verplicht is en wordt als toetsingskader gebruikt voor ruimtelijke procedures.

Volgens de archeologische beleidskaart van de gemeente Gilze-Rijen ligt het plangebied binnen een gebied met categorie 3: een hoge archeologische verwachting, historische kern (zie figuur 9). Het gaat hier om de oude en de vermoedelijk nog oudere verschoven dorpskernen, gehuchten en andere cultuurhistorische relicten, waar op basis van historische bronnen, oude kaarten en nog aanwezige bebouwing een hoge archeologische verwachting geldt. Dat wil zeggen dat in deze gebieden sprake is van een hoge concentratie archeologische vindplaatsen met goede conserveringsomstandigheden. De kans op het aantreffen van archeologische vondsten bij bodemingrepen is dus zeer groot. Om die reden is een vergunning vereist bij bodemingrepen en te bebouwen oppervlakten van projectgebieden die groter zijn dan 250 m² en dieper gaan dan 0,4 m onder maaiveld.

AMK-terreinen binnen het onderzoeksgebied

De Archeologische Monumentenkaart (AMK) bevat een overzicht van archeologische terreinen in Nederland, welke ook wel worden aangeduid als monumenten. De terreinen zijn beoordeeld op verschillende criteria (kwaliteit, zeldzaamheid, representativiteit, ensemblewaarde en beleefingswaarde). Op grond daarvan zijn de terreinen ingedeeld in vier categorieën; terreinen met archeologische waarde, een hoge archeologische waarde, een zeer hoge archeologische waarde of een zeer hoge archeologische waarde met een beschermde status.

Binnen het plangebied liggen geen AMK-terreinen. Binnen het onderzoeksgebied ligt één AMK-terrein, de historische kern van Gilze (zie Tabel IV en figuur 8).

Tabel IV. Overzicht AMK-terrein

AMK nr.	Situering t.o.v. plan-gebied	Datering	Waarde en omschrijving
16837	500 meter ten zuiden	Late-Middeleeuwen - Nieuwe tijd	Toponiem: Gilze Complex: nederzetting Waarde: Terrein van hoge archeologische waarde Terrein met de oude dorpskern van Gilze. Middeleeuwse bewoning voor 1250. Op de AMK-Noord Brabant zijn historische stads- en dorpskernen en clusters oude bebouwing als gebieden van hoge archeologische waarde aangegeven. Dit is op grond van het belang van deze locaties, waar de wortels van de huidige dorpen of steden kunnen liggen. De selectie en begrenzing van deze kernen is gebaseerd op 16 ^e -eeuwse (Van Deventer) en vroeg 20 ^e -eeuwse kaarten (Bonnenbladen). Binnen deze contouren kunnen in de bodem resten van vroegmoderne en waarschijnlijk ook van laatmiddeleeuwse (vanaf circa 1300 AD) bewoning aangetroffen worden. Ook sporen van oudere bewoning kunnen aanwezig zijn. Bedacht dient echter te worden dat de bewoning in de Vroege en Volle Middeleeuwen (tot circa 1300 AD) een meer dynamisch karakter gehad kan hebben en dat de plaats en grens ervan niet per se hoeft samen te vallen met die van de latere bewoning.

In het verleden uitgevoerde archeologische onderzoeken binnen het onderzoeksgebied

Binnen het onderzoeksgebied zijn in de afgelopen jaren door verschillende archeologische bedrijven en instellingen in totaal 34 archeologische onderzoeken uitgevoerd. Het gaat daarbij om bureauonderzoeken, booronderzoeken (verkennd/karterend), proefsleuvenonderzoeken, archeologische begeleidingen en het vervaardigen van een archeologische verwachtingskaart (zie Tabel V en figuur 8).

Tabel V. Overzicht onderzoeksmeldingen

Onderzoeksmeldingsnr.	Situering t.o.v. plangebied	Aard, uitvoerder en resultaten van het onderzoek
48201	Plangebied ligt er in	Type onderzoek: archeologische verwachtingskaart Toponiem: Gilze, Uitvoerder: SRE Milieudienst Datum: 26-08-2011 Resultaat: Beleidsplan Archeologische Monumentenzorg en een gemeentelijke Archeologische waarden en verwachtingskaart.
50281	125 meter ten noorden	Type onderzoek: booronderzoek Toponiem: Gilze,

		Uitvoerder: Archeopro Datum: 20-01-2012 Onderzoeksnummer: 41022 Resultaat: Het plangebied ligt aan de noordzijde van Gilze, direct ten zuiden van vliegveld Gilze-Rijen en binnen de zone die is aangeduid als de historische kern van Gilze. In en rond het plangebied komen hoge zwarte enkeerdgronden voor met daaronder waarschijnlijk loof holtpodzolbodems. Op basis van de bekende archeologische resten in de omgeving en de landschappelijke situering van het plangebied geldt voor het plangebied een (middel)hoge archeologische verwachting geldt voor archeologische resten van (semi)permanent gevestigde landbouwgemeenschappen daterend vanaf het Midden Neolithicum tot en met de Nieuwe tijd. Om de kans op het aantreffen van archeologische indicatoren zo groot mogelijk te maken zijn binnen het plangebied vier boringen gezet met behulp van een zandguts en een edelmanboor met een diameter van 15 cm. Uit het verrichte booronderzoek blijkt dat de bodem binnen het plangebied zeer sterk verstoord is tot wisselende diepte. De gemiddelde verstoringdiepte bedraagt 1,68 meter -mv. De oorspronkelijke bodem bestaat uit een oud bouwlanddek (hoge zwarte enkeerdgrond). Dit bouwlanddek ligt direct op het gele zand van de C-horizont. Onder de verstoorde resten van dit dek zijn oorspronkelijke podzolbodems meer vastgesteld. Bij het onderzoek van het opgeboorde bodemmateriaal zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen. De archeologische verwachting voor het plangebied kan worden bijgesteld naar laag en de resultaten van het onderzoek geven derhalve geen aanleiding om archeologisch vervolgonderzoek te adviseren.
12044	165 meter ten noordwesten	Type onderzoek: booronderzoek Toponiem: Gilze, Strijp-warande Uitvoerder: Bureau Interdisciplinaire Landschapsanalyse Datum: 18-04-2005 Onderzoeksnummer: 13330 Resultaat: Booronderzoek (40 x 50 m, 20 cm Edelmanboor) ten behoeve van woningbouw. Grafheuvels (Bronstijd, IJzertijd) en militaire begravingen uit vroege 17^e eeuw zijn in de onmiddellijke omgeving aangetroffen. De kampementen van Spinola voor de belegering van Breda moeten in de buurt gelegen hebben. Zie ook melding 12045. Bilanrapport 2005/66: vervolgonderzoek d.m.v. proefsleuven, esdek met hieronder artefacten uit de Bronstijd/IJzertijd en Middeleeuwen
20761	165 meter ten noordwesten	Type onderzoek: proefsleuvenonderzoek Toponiem: Gilze, Warande Uitvoerder: Bureau Interdisciplinaire Landschapsanalyse Datum: 17-01-2007 Onderzoeksnummer: 17531, 19988 Resultaat: Door middel van proefsleuven dient inzicht verkregen te worden in de aard, het karakter, de omvang, de datering, de gaafheid, de conservering en de relatieve kwaliteit van de archeologische waarden binnen het plangebied. Tijdens het booronderzoek zijn onder het antropogeen dek scherven aangetroffen uit de Bronstijd, de IJzertijd en de Middeleeuwen (VMED-LMEA). Selectieadvies geen vervolgonderzoek wegens lage fysieke en inhoudelijke kwaliteit van de vindplaats. Gezien de lage fysieke en inhoudelijke kwaliteit wordt de vindplaats als niet behoudenswaardig gewaardeerd. Het bevoegd gezag heeft dit selectieadvies omgezet in een selectiebesluit.
12045	320 meter ten westen	Type onderzoek: booronderzoek Toponiem: Gilze, Strijp-wildschut Uitvoerder: Bureau Interdisciplinaire Landschapsanalyse Datum: 18-04-2005 Onderzoeksnummer: 13331 Resultaat: Booronderzoek (40 x 50 m, 20 cm Edelmanboor) ten behoeve van woningbouw. Grafheuvels (Bronstijd, IJzertijd) en militaire begravingen uit vroege 17^e eeuw zijn in de onmiddellijke omgeving aangetroffen. De kampementen van Spinola voor de belegering van Breda moeten in de buurt gelegen hebben. Zie ook melding 12044. Bilanrapport 2005/66: vervolgonderzoek d.m.v. proefsleuven, esdek met hieronder artefacten uit de Bronstijd/IJzertijd en Middeleeuwen
16367	320 meter ten westen	Type onderzoek: proefsleuvenonderzoek Toponiem: Gilze, Wildschut,strijp Uitvoerder: Bureau Interdisciplinaire Landschapsanalyse Datum: 13-03-2006 Onderzoeksnummer: 16498 Resultaat: Op basis van vondsten uit de boringen tijdens het inventariserend booronderzoek worden vindplaatsen uit de Bronstijd, de IJzertijd en de Middeleeuwen verwacht. Onder de cultuurlaag kunnen vindplaatsen, zowel nederzettingen als grafvelden van de Prehistorie tot de Late Middeleeuwen verwacht worden. 12 proefsleuven met een lengte van 25 m en een breedte van 4 m op 5 % vlakdekking. H. Vanneste en C. Verbeek. 2006. Gilze en Rijen (NB)-Wildschut/Strijp. Archeologisch vooronderzoek d.m.v. proefsleuven. BILANRapport 2006/148. BILAN 2006: Geen vervolgonderzoek. De vindplaats werd niet als behoudenswaardig gewaardeerd. Er werden enkele kuilen uit de late prehistorie aangetroffen die op basis van het aardewerk in de periode Bronstijd/IJzertijd gedateerd kunnen worden. Er werden geen huisplattegronden gevonden.

51554	445 meter ten zuidwesten	Type onderzoek: booronderzoek Toponiem: Gilze, Ridderstraat 50 Uitvoerder: Transect Datum: 28-03-2012 Onderzoeksnummer: 48814 Resultaat: De aanwezigheid van de loopdzol als begraven akkercomplex is een aanleiding om het plangebied nader te bekijken. Echter zijn de aard van de verstoorde loopdzol en de aanwezigheid van kolengruis in dit pakket indicatoren dat, ondanks dat de podzol aanwezig is, deze dusdanig is verstoord na de industriële revolutie dat er geen archeologische resten of hoofdzakelijk ex-situ aanwezig zullen zijn. Hieruit volgt het advies voor de locatie Ridderstraat dat verder archeologisch onderzoek niet noodzakelijk wordt geacht. Anno 2014 is nog geen reactie ontvangen van het bevoegd gezag. Het rapport is derhalve definitief gemaakt, maar het selectiebesluit blijft onbekend. Naar aanleiding van de voorgenomen sloop van de huidige woning en nieuwbouw is ter plaatse een booronderzoek uitgevoerd
38875	495 meter ten zuiden	Type onderzoek: bureauonderzoek Toponiem: Gilze, Achter De Hoven Uitvoerder: Synthebra BV Datum: 11-01-2010 Onderzoeksnummer: 30405 Resultaat: Vervolgonderzoek in de vorm van verkennende boringen. In de ondergrond van het plangebied liggen grindhoudende rivierzanden van de Formatie van Sterksel. Hierop ligt dekzand behorende tot het Laagpakket van Wierden van de Formatie van Boxtel. Het westelijke deel van het plangebied ligt op een dekzandplateau en/of op een terrasafzettingwieling bedekt met dekzand. Het oostelijke deel van het plangebied ligt op de glooiing van een beekdalzijde. Als bodemtype worden hoge zwarte enkeergonden danwel veldpodzolgronden verwacht. Er worden resten verwacht uit de periode Laat-Paleolithicum tot en met de Nieuwe tijd.
40260	495 meter ten zuiden	Type onderzoek: booronderzoek Toponiem: Gilze, Achter De Hoven Uitvoerder: Synthebra BV Datum: 01-04-2010 Onderzoeksnummer: 31204 Resultaat: Vanwege de hoge verwachting voor nederzettingen uit het Neolithicum tot en met de vroege Middeleeuwen en de aanwezigheid van grotendeels intacte enkeergonden wordt vervolgonderzoek in de vorm van proefsleuven aanbevolen. Dit geldt voor het westelijke, centrale en oostelijke deel van het plangebied. De bebouwing aan de Lange Wagenstraat nummer 14a en 54 en de Nieuwstraat nummer 30a en 32 kan voortaan aan het proefsleuvenonderzoek tot aan het maaiveld worden gesloopt. Het verwijderen van de funderingen zal onder begeleiding van een archeoloog moeten plaatsvinden. Van een aantal panden is geen informatie over de funderingsdiepte bekend (Nieuwstraat 24, 26, 28 en 34, Lange Wagenstraat 6, 8, 10, 18, 24 en 26, Burgemeester van Mierlostraat 2). Wanneer deze panden gesloopt gaan worden, kan ook hier een sloopbegeleiding voortaan aan het proefsleuvenonderzoek noodzakelijk zijn. Na de sloop of aansluitend daarop kan het proefsleuvenonderzoek worden uitgevoerd. In de zuidoostelijke hoek van het voetbalveld en ter plaatse van de Lange Wagenstraat nummer 14, 16 en 54 wordt geen vervolgonderzoek geadviseerd. De gemeente neemt het selectieadvies over. Het proefsleuvenonderzoek dient een dekking te hebben tussen 7,5-10% van het te onderzoeken gebied.
8134	505 meter ten noordwesten	Type onderzoek: booronderzoek Toponiem: Gilze, Vliegvelde Gilze-rijen Uitvoerder: Bureau Interdisciplinaire Landschapsanalyse Datum: 26-11-2004 Onderzoeksnummer: 5179 Resultaat: Het onderzoek richt zich op de mogelijke aanwezigheid van het Spaanse leger van Spinola dat op het heide-terrein tussen Gilze, Rijen, Hulten en Molenschot enkele maanden gelegerd was. Op het terrein zijn enkele grafvelden uit deze periode aangetroffen. Het terrein heeft een cultuurhistorisch middelhoge (middeleeuwse straten en essenweg) en hoge (bosgebied van het landgoed de Vijf Eiken). Net ten oosten van het plangebied ligt de Prinsenhoeve uit de Middeleeuwen. De vroegere omgrachting werd hier aangeboord. Bij renovatiewerkzaamheden werd een 11^e-eeuwse plagenput gevonden, een Merovingisch potje werd tussen de Prinsenhoeve en het vliegvelde aangetroffen in 1825. Het onderzoeksgebied is opgedeeld in 7 terreinen op het militaire vliegvelde Gilze-Rijen, samen een totale oppervlakte van 24,5 ha. Het plangebied bestaat uit 7 deelgebieden. In alle deelgebieden werd een ophooglaag aangetroffen, met ondermeer recent puin en glas. Onder deze ophooglaag lag een bijna volledig intact (veld-)podzolprofiel. Er werden echter geen archeologische indicatoren aangetroffen.
12729	495 meter ten oosten	Type onderzoek: bureauonderzoek Toponiem: Gilze, Uitvoerder: BAAC BV Datum: 13-06-2005 Onderzoeksnummer: 5769 Resultaat: BAAC, 2005: Op de locaties waar een hoge archeologische verwachting geldt wordt een inventariserend booronderzoek aanbevolen. Op de locaties waar een hoge archeologische verwachting geldt waar ontgravingen hebben plaatsgevonden worden controle boringen geadviseerd. Op de locaties met een lage ver-

		wachting wordt geen vervolgonderzoek aanbevolen
5091	500 meter ten zuiden	Type onderzoek: booronderzoek Toponiem: Gilze, Uitvoerder: Bureau Interdisciplinaire Landschapsanalyse Datum: 09-09-2003 Onderzoeksnummer: 1463 Resultaat: Blijkens bericht van Bilan november 2003 is het onderzoek zonder archeologische resultaten gebleven; het gebied was vrijwel volledig tot een diepte van 1 m onder maaiveld verstoord. Vervolgonderzoek werd niet nodig geacht. Er is geen Archis-waarneming aangemaakt. Uit bureauonderzoek kwam midden tot hoge verwachting. Echter geen archeologische indicatoren aangetroffen in boringen. Bovendien grotendeels tot 100 cm -mv verstoord.
20179	505 meter ten noordwesten	Type onderzoek: booronderzoek Toponiem: Gilze, Klein Zwitserland Uitvoerder: Bureau Interdisciplinaire Landschapsanalyse Datum: 07-12-2006 Onderzoeksnummer: 16103 Resultaat: BILAN 2002: Archeologische begeleiding in het noordelijke en zuidelijke deel van deelgebied 1.
43390	540 meter ten westen	Type onderzoek: booronderzoek Toponiem: Gilze, Pastoor Van De Boschstraat En 'voormalige Steenfabriek' Uitvoerder: RAAP Archeologisch Adviesbureau Datum: 12-10-2010 Onderzoeksnummer: 32788 Resultaat: Op grond van de resultaten van het archeologisch onderzoek wordt aanbevolen in het plangebied onderzoek te laten plaatsvinden in de vorm van proefsleuven.
25340	540 meter ten westen	Type onderzoek: archeologische begeleiding Toponiem: Gilze, Pastoor Van De Boschstraat, Ridderstraat Uitvoerder: RAAP Archeologisch Adviesbureau Datum: 07-11-2007 Onderzoeksnummer: 19449 Resultaat: RAAP 2007: In het onderzoeksgebied is geen vindplaats aangetroffen. Op basis van de stratigrafie en het aangetroffen vondstmateriaal geldt wel een verwachting voor potentieel waardevolle vindplaatsen in de onmiddellijke omgeving. Tijdens de begeleiding zijn twee sporen en een twintigtal vondsten aangetroffen. Bij gebrek aan vondstmateriaal in de vulling was het niet mogelijk een precieze datering en interpretatie van de sporen te geven. De vondsten zijn alle afkomstig uit de basis van het humeuze dek (esdek), op de overgang naar de BC-horizont. Deze vondsten wijzen op een vindplaats (nederzettingsterrein) uit de (Late) IJzertijd en/of (inheems-) Romeinse tijd in de directe omgeving van het plangebied. Alle aangetroffen resten zijn onderzocht; nader archeologisch onderzoek is niet noodzakelijk. In het kader van toekomstige ontwikkelingen in de onmiddellijke omgeving van het plangebied is het wel van belang rekening te houden met archeologische waarden.
28775	640 meter ten westen	Type onderzoek: booronderzoek Toponiem: Gilze, Sportpark Verhoven Uitvoerder: Bureau Interdisciplinaire Landschapsanalyse Datum: 16-05-2008 Onderzoeksnummer: 23415 Resultaat: Uit het bureauonderzoek bleken het centrale deel, het noordoostelijke deel en het oostelijke deel van het plangebied in het verleden ontzand te zijn en daardoor verstoord. Voor het westelijke deel van het plangebied bleek geen ontgrondingsvergunning te zijn uitgegeven. In het verleden is een deel van dit westelijke gebied archeologisch onderzocht en ontgrond. Tijdens het veldonderzoek bleek dit deel inderdaad te zijn ontgrond. In het overige westelijke deel waar geen sporen van ontgroningen zijn aangetroffen, werden in twee boringen een restant van een podzolprofiel aangetroffen. In de overige boringen in dit deel was het oorspronkelijke bodemprofiel door aftopping geheel verdwenen. Voor het zuidoostelijke deel van het plangebied bleek evenmin een ontgrondingsvergunning te zijn uitgegeven, maar uit het veldonderzoek bleek een deel in het verleden toch te zijn ontzand. Daarbuiten werd in vier van de zeventien boringen een restant van een podzolprofiel aangetroffen. In de overige dertien boringen was het oorspronkelijke bodemprofiel door aftopping geheel verdwenen. Het bodemprofiel ging onder het humeuze dek meestal via een A/C horizont over in het moedermateriaal (C-horizont). Hierin kunnen echter nog diepere grondsporen zoals paalgaten, waterputten of voorraadkuilen bewaard zijn gebleven. De ondiepere sporen en het oorspronkelijke loopvlak (en dus de archeologische vondstenlaag) zijn in de A-horizont opgenomen. Eventuele vondsten uit de A-horizont bevinden zich niet in situ, maar wijzen op een onderliggend sporenniveau. Het Romeinse aardewerk, het Paffrath-aardewerk en het protosteengoed dat in het plangebied werd aangetroffen, is een indicator voor vindplaatsen uit respectievelijk de Romeinse tijd, de VMED-LMEA en LMEB. Het Faience- en roodbakende aardewerk zou kunnen duiden op bewoning uit de LMEA-NT maar zijn waarschijnlijk met potstalmest op de akker terechtgekomen. Op basis van historische kaarten wordt in het plangebied geen bebouwing uit de Nieuwe tijd verwacht. Wel kunnen er sporen zoals kuilen, greppels en waterputten worden verwacht. Op basis van deze resultaten en de resultaten uit eerder archeologische onderzoek blijft een hoge archeologische verwachting bestaan voor het aantreffen van (onverstoorde) archeologische waarden in het uiterst westelijke deel van het plangebied. Dit zelfde geldt ook voor het zuidoostelijke deel. Voor deze delen wordt bij toekomstige bodemverstoringen een vervolgonderzoek in de vorm van proefsleuven geadviseerd. Het centrale, het noordelijke en oostelijke deel van het westelijke deel krijgen op basis van deze resultaten een lage archeologische verwachting toegekend voor het aantreffen van (onverstoorde) archeologische waarden

		en voor deze delen van het plangebied wordt geen vervolgonderzoek geadviseerd.
46730	640 meter ten westen	Type onderzoek: proefsleuvenonderzoek Toponiem: Gilze, Sportpark Verhoven Uitvoerder: RAAP Archeologisch Adviesbureau Datum: 16-05-2011 Onderzoeksnummer: 37004 Resultaat: In het plangebied zijn twee onderzoeksgebieden geselecteerd waarbinnen een proefsleuvenonderzoek heeft plaatsgevonden, namelijk een westelijk deelgebied en een zuidoostelijk. In het zuidoostelijk deelgebied is een restant van een weg met karrensporen aangetroffen en enkele niet dateerbare greppels. Deze zone was echter sterk verstoord door landbouw en door de aanleg van allerlei leidingen, waaronder een hoge druk brandstofleiding. Voor deze zone werd vervolgonderzoek niet noodzakelijk geacht. In het westelijk deelgebied is een huisierf uit de Late Middeleeuwen B-Nieuwe tijd A aangetroffen, waaronder twee waterputten en een mogelijke potstal. Deze vindplaats is als behoudenswaardig gewaardeerd. Er wordt aangeraden deze vindplaats in situ te bewaren. Indien dit niet mogelijk is wordt een opgraving geadviseerd. De gemeente heeft besloten om de vindplaats in situ te bewaren.
13473	745 meter ten zuidoosten	Type onderzoek: booronderzoek Toponiem: Gilze, Wendel-zuid Uitvoerder: Bureau Interdisciplinaire Landschapsanalyse Datum: 01-09-2005 Onderzoeksnummer: 13117 Resultaat: Plangebied (2,74 ha) heeft vanwege de aanwezigheid van hoge zwarte enkeerdgronden een hoge archeologische verwachting. Het onderzoeksgebied bestaat uit een tuin, weidegrond en akker. Een proefsleuvenonderzoek in het oostelijk deelgebied. Deellocatie 1 is erg verstoord. Deellocatie 2, het onderzoek hier was te beperkt om uitspraken te doen over de vraag of in het plangebied arch. grondsporen aanwezig zijn.
19083	745 meter ten oosten	Type onderzoek: proefsleuvenonderzoek Toponiem: Gilze, Broekakkers Uitvoerder: Bureau Interdisciplinaire Landschapsanalyse Datum: 19-09-2006 Onderzoeksnummer: 26936 Resultaat: Tijdens het onderzoek werden slechts greppels, kuilen, ploegsporen en recente vergravingen aangetroffen die gerelateerd kunnen worden aan de ontginning en agrarische activiteiten in de Nieuwe tijd. Onder de hoge zwarte enkeerdgronden werden in zones met hoge of middelhoge verwachting geen archeologische vindplaatsen behorende tot agrarische nederzettingen uit de periode voor de LMEB aangetroffen. De aangetroffen sporen worden als niet-behoudenswaardig gewaardeerd. Behoud in of ex situ wordt niet aanbevolen.
49875	745 meter ten oosten	Type onderzoek: proefsleuvenonderzoek Toponiem: Gilze, Wendel Zuid Uitvoerder: Oranjewoud BV Datum: 13-12-2011 Onderzoeksnummer: 40913 Resultaat: Op basis van het uitgevoerde proefsleuvenonderzoek geen vervolgonderzoek noodzakelijk.
17070	765 meter ten oosten	Type onderzoek: bureauonderzoek Toponiem: Gilze, A58 Tussen Tilburg En Gilze Uitvoerder: Grontmij Datum: 26-04-2006 Resultaat: In de toekomst zal het plangebied 'MER Werklandschap A58' waarschijnlijk de functie van bedrijventerrein krijgen. Archeologisch onderzoek ten behoeve van MER Werklandschap A58 (Grontmij Archeologische Rapporten).
31300	750 meter ten noordwesten	Type onderzoek: booronderzoek Toponiem: Gilze, Klein Zwitserland Uitvoerder: Bureau Interdisciplinaire Landschapsanalyse Datum: 30-09-2008 Onderzoeksnummer: 29581 Resultaat: Lage verwachting, geen vervolgonderzoek. Uit het bureauonderzoek bleek dat het plangebied op basis van de ligging in een gebied met veldpodzolgronden volgens de IKAW een middelhoge archeologische verwachting had. In de omgeving van het plangebied zijn in het verleden archeologische waarden aangetroffen uit de Steentijd en sporen van begravingen en bewoning uit de Bronstijd-IJzertijd, vroege IJzertijd tot en met vroege Romeinse tijd, vroege Middeleeuwen en late Middeleeuwen. Deze vondsten zijn echter allemaal gedaan op het vruchtbare dekzandplateau ten zuiden van het plangebied. Het plangebied zelf maakt echter deel uit van een gebied dat lang in gebruik is geweest als bos en heide en pas in de tweede helft van de twintigste eeuw is ontgonnen voor de landbouw. In de tweede helft van de 20^e eeuw zijn voor het gehele plangebied ontgrondingsvergunningen afgegeven. Voor het noordelijke deel van het plangebied is op basis van het hoogteverloop duidelijk dat het gebied inderdaad ingrijpend is afgegraven en dat archeologische waarden die hier mogelijk aanwezig zijn geweest geheel verstoord zullen zijn. Het zuidelijke deel van het plangebied heeft echter een natuurrijker hoogteverloop. Bovendien zijn in het gebied grenzend aan de zuidoosthoek van het plangebied bij een eerder booronderzoek nog restanten van een oorspronkelijk podzolprofiel aangetroffen. Op basis van deze

		gegevens wordt aan het noordelijke deel van het plangebied (0,56 ha) een lage verwachting voor onverstoorte archeologische waarden toegekend. Het zuidelijke deel (0,70 ha) behoudt een middelhoge verwachting voor archeologische waarden uit de Steentijd tot Romeinse tijd. Uit het veldonderzoek bleek echter dat het oorspronkelijke bodemprofiel en dus mogelijke archeologische waarden in het gehele plangebied zijn verwijderd. De dikke humeuze bovengrond en het daarin aanwezige (sub)recente antropogene materiaal is nadien van elders aangevoerd en opgebracht. Op basis van deze gegevens bestaat voor het gehele plangebied geen verwachting meer voor onverstoorte archeologische waarden toegekend en wordt geen vervolgonderzoek aanbevolen.
61099	780 meter ten zuiden	Type onderzoek: proefsleuvenonderzoek Toponiem: Gilze, Raadhuisstraat 4-6 Uitvoerder: Econsultancy BV Datum: 14-05-2014 Resultaat: Onderzoek loopt
14583	790 meter ten oosten	Type onderzoek: booronderzoek Toponiem: Gilze, Broekackers-oost Uitvoerder: Bureau Interdisciplinaire Landschapsanalyse Datum: 04-11-2005 Onderzoeksnummer: 16311 Resultaat: Proefsleuvenonderzoek van de gebieden met een hoge verwachting, namelijk de oude akkergronden van de Hoge en Lage Vossenbergronden. Plangebied ca. 62 ha. Booronderzoek 40 x 50 raster.
55518	800 meter ten zuiden	Type onderzoek: booronderzoek Toponiem: Gilze, Molenstraat - Aalstraat Uitvoerder: Aeres Milieu Datum: 05-02-2013 Onderzoeksnummer: 46064 Resultaat: In het kader van de voorgenomen ontwikkeling wordt een bureau- en verkennend booronderzoek uitgevoerd. Verstoringen dieper dan 140 cm-mv en met een verstoringgraad groter dan 5% van het totale oppervlakte dienen op voorhand te worden onderzocht door middel van een proefsleuvenonderzoek. Om dit te handhaven is op de locatie een dubbelwaarde archeologie geadviseerd met inachtneming van de bovenstaande grenzen. De gemeente heeft de dubbelbestemming archeologie voor het plangebied overgenomen met de vermelde grenzen als criteria voor vervolgonderzoek. Op basis van het uitgevoerde bureau- en verkennend booronderzoek is gebleken dat ter plaatse een uitzonderlijk dik cultuurdek aanwezig is, gemiddeld 160 centimeter, dat naar boven in toenemende mate verstoord is. Het kan echter niet worden uitgesloten dat onder dit cultuurdek nog oudere resten aanwezig zijn. De voorgenomen ontwikkeling heeft een maximale verstoringdiepte en daar waar heipalen worden ingezet wordt slechts 2% van de locatie verstoord. Derhalve zal er naar aanleiding van het huidige plan geen vervolgonderzoek worden uitgevoerd. Uiteraard zal het vervolgtraject moeten worden herzien indien de verstoringdiepte en/of de verstoringsoppervlakte veranderd.
34177	825 meter ten zuiden	Type onderzoek: proefsleuvenonderzoek Toponiem: Gilze, Raadhuisstraat Uitvoerder: Bureau Interdisciplinaire Landschapsanalyse Datum: 18-03-2009 Onderzoeksnummer: 27997 Resultaat: Proefsleuf aan de Raadhuisstraat in Gilze Aan de hand van de resultaten van het door RAAP uitgevoerde vooronderzoek (bureau- en booronderzoek) heeft het plangebied een hoge archeologische verwachting, voornamelijk voor vindplaatsen uit de Middeleeuwen. Daarom is besloten om een vervolgonderzoek uit te voeren door middel van een proefsleuf. De proefsleuf werd aangelegd rond de boring waarin een esdek was aangetroffen. Het plangebied maakte in eerste instantie deel uit van een groter onderzoek waarbij ook andere percelen in Gilze werden onderzocht. Op de overige percelen is al eerder (eind 2005) een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd door RAAP, door het ontbreken van betredingstoestemming werd het plangebied Raadhuisstraat hierbij niet onderzocht. Tijdens het proefsleuvenonderzoek van RAAP werden archeologische waarden aangetroffen die mogelijk dateren uit de 17 ^e eeuw of recentere perioden. Er werden echter geen archeologische vindplaatsen aangetroffen, er werd geen vervolgonderzoek geadviseerd. Tijdens het proefsleuvenonderzoek bleek de bodem in het plangebied voor een deel verstoord te zijn door recente bodemingrepen. Er werden slechts vier sporen aangetroffen die bestonden uit twee greppels, waarschijnlijk perceelsgreppels, een paalkuil en een kuil met onbekende functie. De sporen zijn aan de hand van hun aard en vulling in de Nieuwe tijd gedateerd, maar vondstmateriaal om deze datering te bevestigen ontbrak. Er werden geen nederzettingssporen aangetroffen, de sporen zijn ontstaan door landinrichting en gebruik van het gebied, waarbij bijvoorbeeld perceelsgreppels zijn gegraven. Door het ontbreken van bewoningssporen worden de sporen niet als archeologische vindplaats aangemerkt. Geadviseerd wordt daarom om in het plangebied geen vervolgonderzoek uit te voeren.
31969	830 meter ten zuiden	Type onderzoek: bureauonderzoek Toponiem: Gilze, Kerkstraat Uitvoerder: Bureau Interdisciplinaire Landschapsanalyse Datum: 05-11-2008 Onderzoeksnummer: 26532 Resultaat: Het plangebied maakt deel uit van het voorplein van de kerk in de oude kern van Gilze in een gebied met hoge zwarte enkeerdgronden. De oudst bekende voorganger van deze kerk dateert van vóór 1235, mogelijk

		zelfs rond het jaar 1000. In de kern van Gilze, in de directe omgeving van het plangebied, zijn aanwijzingen voor bewoning vanaf de 8^e eeuw en in de ruimere omgeving zijn ook sporen van bewoning vanaf de Steentijd aangetroffen. In de omgeving van het plangebied zijn ook oudere archeologische waarden bekend. Gezien de aanwezigheid van een esdek (onbekende dikte) zullen mogelijk archeologische waarden naar verwachting (deels) nog onverstoorde zijn. Aan het plangebied is derhalve een algemene hoge verwachting voor archeologische waarden vanaf de Steentijd toegekend en een specifieke hoge verwachting voor sporen uit de Late Middeleeuwen – Nieuwe tijd die in relatie staan tot de bouwgeschiedenis van de kerk. Door de geplande herinrichting van het plein zal de bodem tot 50 à 125 cm -mv worden verstoord. Over het algemeen is het esdek in deze regio 60 tot 100 cm dik, waardoor de geplande ingrepen mogelijk aanwezige archeologische waarden verstoord kunnen raken. Op basis van deze gegevens wordt geadviseerd de archeologische verwachting aan te vullen en te toetsen door middel van een inventariserend veldonderzoek. Gezien de ligging in een historische kern is een proefsleuvenonderzoek over het algemeen de meest geschikte methode. Aangezien het hier echter om een beperkt oppervlak gaat met slechts lokaal verstorende bodemingrepen wordt geadviseerd om de graafwerkzaamheden onder toezicht van een archeoloog uit te voeren (graafbegeleiding).
37714	830 meter ten zuiden	Type onderzoek: archeologische begeleiding Toponiem: Gilze, Kerkstraat Uitvoerder: Bureau Interdisciplinaire Landschapsanalyse Datum: 22-10-2009 Onderzoeksnummer: 41523 Resultaat: In het onderzoeksgebied werden zeven paalkuilen, twee muurfunderingen en 55 graven aangetroffen. De paalsporen, zonder structureel verband, werden onder de graven aangetroffen en zijn bewoningssporen uit de 10^e – 12^e eeuw. Het is ook mogelijk dat de sporen niet onderdeel zijn van een boerderij of bijgebouw uit de volle middeleeuwen, maar dat ze behoren bij een houten kerkje, de voorloper van de huidige kerk die direct ten oosten van het onderzoeksgebied staat. Na 1250 lijkt het erop de bewoning uit het onderzoeksgebied verdwijnt en dat het kerkterrein in gebruik genomen wordt als kerkhof. In het onderzoeksgebied zijn 55 graven en een knekelgraf aangetroffen. Op basis van koolstofdatering en oversnijdingen met funderingsresten is het onderzochte deel van de begraafplaats onderverdeeld in twee fasen: de 13^e-15^e eeuw (19 graven) en de 15^e-19^e eeuw (zes graven). Het onderscheid tussen deze twee fasen is tot stand gekomen omdat een aantal graven werden oversneden door de fundering van een kerktoeren uit de 15^e eeuw. Hierover is in historische bronnen niets bekend en deze kerktoeren is de eerste aanwijzing voor een kerk in Gilze die ouder is dan in latere schriftelijke bronnen wordt genoemd. In 1584 wordt de St. Petrus-Banden kerk voor het eerst genoemd in schriftelijke bronnen. Gezien de ouderdom van de graven zal er echter een oudere fase van de kerk bestaan hebben. In dat jaar werd de kerk in brand gestoken door plunderende soldaten. Na de brand duurde het tot 1605, als gevolg van de onzekere tijden en het gebrek aan financiën, voordat de kerk werd herbouwd. In 1617 was met de opbouw van de noordelijke kruisarm het gehele herstelwerk voltooid. Op basis van de funderingen die tijdens het archeologische onderzoek ten noorden en zuiden van de kerktoeren zijn aangetroffen, blijkt dat in dezelfde periode zijkapellen tegen de toren zijn aangebouwd. Uit schriftelijke bronnen is hierover net als bij de kerktoeren echter niks bekend. Tussen de 15^e en 17^e eeuw werd het kerkhof nog steeds gebruikt voor begravingen. In het noordelijke deel is namelijk een graf, direct onder het maaiveld, gedateerd tussen 1675 en 1942. Hieronder werden nog eens twee begravingniveaus aangetroffen die ouder of gelijktijdig aan de 17^e eeuw dateren. In het begin van de 19^e eeuw kwam vermoedelijk een einde aan het begraven op de onderzoekslocatie. Op het minuutplan uit het begin van de 19^e eeuw is een kerkhof zichtbaar ten zuiden van de kerk en op de onderzoekslocatie maakt deel uit van de openbare weg (Kerkstraat).
20390	840 meter ten noordoosten	Type onderzoek: bureauonderzoek Toponiem: Tilburg, Noordwesttangent Uitvoerder: Bureau Interdisciplinaire Landschapsanalyse Datum: 19-12-2006 Onderzoeksnummer: 16119 Resultaat: Vervolgonderzoek (toenmalige AAI) aanbevolen voor de volgende deeltraces: zuidelijkste deel vanaf de A58 tot aan de Bredaseweg, het gedeelte vanaf de Soerendonklaan tot de Voldijk en het noordelijke deel vanaf de Dongenseweg/ Heibloemseweg tot aan de aansluiting met de A261 en het verlengde van de Baron van Voorst tot Voorstweg.
43232	840 meter ten zuidwesten	Type onderzoek: booronderzoek Toponiem: Gilze, Gilze Versterstraat Uitvoerder: Oranjewoud BV Datum: 29-09-2010 Onderzoeksnummer: 33753 Resultaat: Geen vervolgonderzoek noodzakelijk. Goedgekeurd door BG Inclusief bureauonderzoek
2205	910 meter ten westen	Type onderzoek: proefsleuvenonderzoek Toponiem: Gilze, Verhoven Uitvoerder: Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek Datum: 04-10-2000 Resultaat: Proefsleuvenonderzoek (totaal 680 m²) Complextype: GV (Merovingisch grafveld) Periode: VMEB (6^e eeuw)
14681	920 meter ten zuiden	Type onderzoek: proefsleuvenonderzoek Toponiem: Gilze, Plangebieden Alphenseweg, De Schakel, Raadhuisstraat en St. Fransiscus Uitvoerder: RAAP Archeologisch Adviesbureau

		Datum: 14-11-2005 Onderzoeksnummer: 12926 Resultaat: Gezien het ontbreken van aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische vindplaatsen bij zowel het karterend booronderzoek als het proefsleuvenonderzoek worden, mede gezien de redelijke dekkinggraad waarmee de plangebieden St. Franciscus, Alphenseweg en De Schakel door middel van proefsleuven onderzocht zijn, geen aanbevelingen gedaan voor archeologisch vervolgonderzoek. Indien tijdens toekomstige bodemingrepen in plangebieden St. Franciscus, Alphenseweg en De Schakel onverhoopt (zeer lokale) archeologische resten worden aangetroffen, dient het bevoegd gezag, in deze dhr. dr. M.P.W. Meffert, provinciaal archeoloog van Noord-Brabant, hiervan onverwijld op de hoogte gesteld te worden. Met betrekking tot de bevindingen van onderhavig onderzoek in plangebieden St. Franciscus, Alphenseweg en De Schakel en de aanbevelingen op basis hiervan dient contact opgenomen te worden met dhr. dr. M.P.W. Meffert. Dhr. Meffert is bereikbaar op het Provinciehuis Noord-Brabant, Postbus 90151, 5200 MC 's-Hertogenbosch, tel. 073-6812812 en via mmeff@brabant.nl. Opgemerkt dient te worden dat plangebied Raadhuisstraat niet onderzocht is. De eigenaar gaf geen toestemming voor het onderzoek. Voor plangebied Raadhuisstraat geldt dat er nog steeds een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd zou moeten worden. Hiervoor is door RAAP al een PvE opgesteld (De Baere en Lesparre-de Waal, 2005). In overleg met het bevoegd gezag dient vastgesteld te worden of dit Programma van Eisen nog steeds voldoet tegen de tijd dat eventueel een proefsleuvenonderzoek in plangebied Raadhuisstraat uitgevoerd zou worden.
34578	920 meter ten noordoosten	Type onderzoek: bureauonderzoek Toponiem: Gilze, Carwash Uitvoerder: Archaeological Research en Consultancy Datum: 14-04-2009 Onderzoeksnummer: 29488 Resultaat: De onderzoekslocatie ligt op de flank van het beekdal van de Groote Leij. Op de onderzoekslocatie zijn hoge zwarte enkeerdgronden aanwezig. De onderzoekslocatie heeft een middelhoge tot hoge trefkans op archeologische sporen van jagerverzamelaars uit de periode Paleolithicum - Mesolithicum. Ook heeft de onderzoekslocatie een middelhoge tot hoge trefkans op archeologica van landbouwers uit de periode Neolithicum - Nieuwe Tijd. Het bodemarchief is mogelijk in het verleden vergraven geraakt door de aanleg en sloop van een weg over de onderzoekslocatie. Deze weg is in de 20^e eeuw enkele tientallen meters verplaatst naar het noorden. Of het bodemarchief door deze ingreep volledig vergraven is geraakt valt op basis van het bureauonderzoek niet te zeggen. Een vervolgonderzoek is noodzakelijk om dit vast te stellen. Aanbeveling Op basis van het bureauonderzoek wordt geconcludeerd dat een vervolgonderzoek noodzakelijk is. Dit onderzoek zou eigenlijk moeten worden uitgevoerd in de vorm van een proefsleuvenonderzoek (IVO-P) omdat er geen fysieke belemmeringen zijn om dit onderzoek uit te voeren. Gezien de geringe oppervlak van de toekomstige ontwikkeling wordt echter geadviseerd om dit onderzoek uit te voeren in de vorm van een karterend booronderzoek. Met dit onderzoek kan worden vastgesteld of er sprake is van verstoring door de voormalige weg en of dat er mogelijk archeologische waarden aanwezig kunnen zijn. Het bevoegd gezag, de gemeente Gilze en Rijen, bepaalt of dit vervolgonderzoek daadwerkelijk moet plaatsvinden. Ook bepalen zij de aard en omvang van het vervolgonderzoek.
57600	930 meter ten zuidwesten	Type onderzoek: booronderzoek Toponiem: Gilze, Oranjestraat Uitvoerder: Aeres Milieu Datum: 15-07-2013 Resultaat: In verband met voorgenomen bouwwerkzaamheden is het noodzakelijk een verkennend booronderzoek uit te voeren

Waarnemingen binnen het onderzoeksgebied

In ARCHIS staan alle bekende archeologische waarnemingen geregistreerd. Binnen het plangebied zijn geen waarnemingen geregistreerd. Binnen het onderzoeksgebied staan 12 waarnemingen geregistreerd (zie Tabel VI en figuur 8).

Tabel VI. Overzicht ARCHIS-waarnemingen

Waarnemingsnr.	Situering t.o.v. plangebied	Aard van de melding
403968	200 meter ten noordwesten	<i>Bronstijd - IJzertijd :</i> - handgevoemd aardewerk <i>Vroege-Middeleeuwen - Late-Middeleeuwen :</i> - handgevoemd aardewerk <i>Late-Middeleeuwen - Nieuwe tijd :</i> - 2 fragmenten van gedraaid aardewerk
416860	250 meter ten noordwesten	<i>IJzertijd - Romeinse tijd :</i> - 3 paalgaten - handgevoemd aardewerk
425548	300 meter ten noordwesten	Complextype: huisplaats <i>Paleolithicum - IJzertijd :</i>

		- 1 fragment van een vuursteen kling <i>Mesolithicum - Nieuwe tijd :</i> - paalgaten <i>Bronstijd - Nieuwe tijd :</i> - 2 metalen slakken <i>IJzertijd :</i> - handgevormd aardewerk <i>IJzertijd - Romeinse tijd :</i> - 1 greppel/sloot - 2 paalgaten - handgevormd aardewerk
416838	450 meter ten westen	<i>Bronstijd - IJzertijd :</i> - 2 kuilen - handgevormd aardewerk <i>Vroege-Middeleeuwen - Late-Middeleeuwen :</i> - 3 Noordfrans geelwitbakkend
49626	600 meter ten westen	<i>Neolithicum - IJzertijd :</i> - handgevormd aardewerk
415607	600 meter ten westen	<i>Paleolithicum - IJzertijd :</i> - vuursteen afslag <i>Paleolithicum - Romeinse tijd :</i> - grondsporen <i>IJzertijd - Romeinse tijd :</i> - handgevormd aardewerk <i>Romeinse tijd :</i> - 3 fragmenten van gladwandig aardewerk - 1 fragment van ruwwandig gedraaid aardewerk <i>Late-Middeleeuwen - Nieuwe tijd :</i> - 6 fragmenten van steengoed
438749	650 meter ten westen	In september - oktober 2013 heeft de vinder/vondstmelder tijdens metaaldetectie op een akkerperceel op de Gilzese Strijpakkers in Gilze (in de gemeente Gilze-Rijen) een tweetal Romeinse munten (een as en een dupondius), een vroeg-middeleeuwse munt (een sceatta) en een bronzen siernagel met een onzekere datering (uit de Romeinse tijd of de Vroege Middeleeuwen) gevonden. De aanwezigheid van zowel Romeinse als Merovingische vondsten op één en dezelfde vindplaats is hier opmerkelijk te noemen, misschien hebben we op deze vindplaats met een - min of meer - continue vorm van bewoning van de Romeinse tijd tot en met de Vroege Middeleeuwen te maken. <i>Romeinse tijd :</i> - 1 messing munt, dupondius - 1 koperen munt, as (1x complete maar zeer sterk afgesleten as, Romeinse Keizerrijk, met op vz. de portretbuste van een) <i>Romeinse tijd - Vroege-Middeleeuwen :</i> - 1 complete bronzen spijker <i>Vroege-Middeleeuwen :</i> - 1 zilveren munt, sceatta
419888	700 meter ten zuidoosten	Ter plaatse van boring 33 is een fragment oranjegeel, gedraaid aardewerk gevonden, dat is geïnterpreteerd als Badorf aardewerk of mogelijk een fragment van een Karolingische bolpot. Voor de datering maakt het niet uit, want beide zijn afkomstig uit de 9^e eeuw. Het fragment is gevonden op circa 50 cm beneden maaiveld in het plaggendek. Het fragment kan dus van elders afkomstig zijn, omdat het materiaal van het plaggendek uit opgebracht materiaal bestaat. Het fragment kan echter ook door verploeging uit het onderliggende archeologische niveau in het plaggendek terecht zijn gekomen. Op deze locatie is onder het plaggendek een oudere versterking/archeologisch spoor aangetroffen in de vorm van een verrommelde laag. <i>Vroege-Middeleeuwen :</i> - 1 fragment van Badorf aardewerk
37832	800 meter ten zuiden	N.a.v. de te realiseren bouw van een appartementencomplex op een terrein ten noorden van de Sint Petrus-Bandenkerk te Gilze werd door het IPP een onderzoek uitgevoerd. Het terrein bleek door 18^e-eeuwse en latere ingrepen zwaar verstoord te zijn. Van de veronderstelde grachten rond de kerk, zoals in Bergeyk, Oerle en Bladel zijn aangetroffen, werden dan ook geen sporen teruggevonden. Wel kon het bestaan van Gilze als nederzetting in de 10^e eeuw bevestigd worden. De ouderdom kan a.d.h.v. het vondstmateriaal zelfs met zekerheid worden teruggeschoven naar de 8^e of 9^e eeuw. De gegevens zijn echter te schaars om over de Merovingische periode met een zelfde stelligheid uitspraken te doen. Het was niet mogelijk om uit de paalgaten gebouwplattegronden te reconstrueren, tengevolge van het kleine

		opgravingsareaal en omvangrijke verstoringen. De meest opvallende vondst betrof een waterput uit de volle middeleeuwen. Het aardewerk wijst op bewoning van de 8^e tot de 15^e eeuw. <i>Vroege-Middeleeuwen :</i> - paalgaten - 8 fragmenten van keramische bolpotten - 1 fragment van een knikwandpot - 7 fragmenten van keramische objecten <i>Vroege-Middeleeuwen - Late-Middeleeuwen :</i> - paalgaten - 8 fragmenten van Andenne aardewerk - 1 fragment van geelwitbakkend Pingsdorf aardewerk - 1 houten waterput <i>Late-Middeleeuwen :</i> - kuilen - 4 fragmenten van Elmpeter aardewerk - 1 fragment van een keramische kogelpot - 6 fragmenten van keramische objecten - 2 fragmenten van Paffrath aardewerk - 4 fragmenten van steengoed
31264	850 meter ten zuiden	<i>Late-Middeleeuwen :</i> - 1 zilveren munt <i>Nieuwe tijd :</i> - bakstenen - 1 keramische gietmal/gietvorm
432667	850 meter ten zuiden	Complextype: kerkhof In het onderzoeksgebied werden zeven paalkuilen, twee muurfunderingen en 55 graven aangetroffen. De paalsporen, zonder structureel verband, werden onder de graven aangetroffen en zijn bewonings-sporen uit de 10^e – 12^e eeuw. Het is ook mogelijk dat de sporen niet onderdeel zijn van een boerderij of bijgebouw uit de volle middeleeuwen, maar dat ze behoren bij een houten kerkje, de voorloper van de huidige kerk die direct ten oosten van het onderzoeksgebied staat. Na 1250 lijkt het erop de bewoning uit het onderzoeksgebied verdwijnt en dat het kerkterrein in gebruik genomen wordt als kerkhof. In het onderzoeksgebied zijn 55 graven en een knekelgraf aangetroffen. Op basis van koolstofdatering en oversnijdingen met funderingsresten is het onderzochte deel van de begraafplaats onderverdeeld in twee fasen: de 13^e – 15^e eeuw (19 graven) en de 15^e – 19^e eeuw (zes graven). Het onderscheid tussen deze twee fasen is tot stand gekomen omdat een aantal graven werden oversneden door de fundering van een kerktoeren uit de 15^e eeuw. Hierover is in historische bronnen niets bekend en deze kerktoeren is de eerste aanwijzing voor een kerk in Gilze die ouder is dan in latere schriftelijke bronnen wordt ge-noemd. In 1584 wordt de St. Petrus-Banden kerk voor het eerst genoemd in schriftelijke bronnen. Gezien de ouderdom van de graven zal er echter een oudere fase van de kerk bestaan hebben. In dat jaar werd de kerk in brand gestoken door plunderende soldaten. Na de brand duurde het tot 1605, als gevolg van de onzekere tijden en het gebrek aan financiën, voordat de kerk werd herbouwd. In 1617 was met de opbouw van de noordelijke kruisarm het gehele herstelwerk voltooid. Op basis van de funderingen die tijdens het archeologische onderzoek ten noorden en zuiden van de kerktoeren zijn aangetroffen, blijkt dat in dezelfde periode zijkapellen tegen de toren zijn aangebouwd. Uit schriftelijke bronnen is hierover net als bij de kerktoeren echter niks bekend. Tussen de 15^e en 17^e eeuw werd het kerkhof nog steeds gebruikt voor begravingen. In het noordelijke deel is namelijk een graf, direct onder het maaiveld, gedateerd tussen 1675 en 1942. Hieronder werden nog eens twee begravingniveaus aangetroffen die ouder of gelijktijdig aan de 17^e eeuw dateren. In het begin van de 19^e eeuw kwam vermoedelijk een einde aan het begraven op de onderzoekslocatie. Op het minuutplan uit het begin van de 19^e eeuw is een kerkhof zichtbaar ten zuiden van de kerk en op de onderzoekslocatie maakt deel uit van de openbare weg (Kerkstraat). <i>Romeinse tijd - Nieuwe tijd :</i> - 7 bakstenen - 1 fragment van een dakpan <i>Vroege-Middeleeuwen :</i> - 4 fragmenten van Badorf aardewerk - 2 fragmenten van keramische bolpotten <i>Vroege-Middeleeuwen - Late-Middeleeuwen :</i> - 7 huisplattegronden - 15 fragmenten van Andenne aardewerk - 22 fragmenten van keramische kogelpotten - 19 fragmenten van geelwitbakkend Pingsdorf aardewerk - 2 fragmenten van geelwitbakkend Pingsdorf aardewerk bekens <i>Late-Middeleeuwen :</i> - 3 fragmenten van Elmpeter aardewerk - 3 fragmenten van grijsbakkend gedraaid aardewerk - 23 fragmenten van Paffrath aardewerk

		- proto-steengoed <i>Late-Middeleeuwen - Nieuwe tijd :</i> - 55 graven, inhumatiegraf - 30 fragmenten van roodbakkend geglazuurd aardewerk - 2 fragmenten van roodbakkend geglazuurde borden/schotels - 5 steengoed geglazuurd - 3 fragmenten van geglazuurde steengoed kannen <i>Nieuwe tijd :</i> - 157 metalen spijkers - 2 fragmenten van faience aardewerk - muurrestanten - 1 fragment van een keramische kleipijp - compleet keramisch speelgoed - 1 fragment van een glazen object
416932	950 meter ten westen	<i>Paleolithicum - IJzertijd :</i> - vuursteen afslag <i>Romeinse tijd - Vroege-Middeleeuwen :</i> - 1 fragment van gladwandig aardewerk <i>Romeinse tijd - Nieuwe tijd :</i> - 2 fragmenten van gedraaid aardewerk <i>Late-Middeleeuwen :</i> - 5 fragmenten van grijsbakkend gedraaid aardewerk - 1 fragment van Paffrath aardewerk - proto-steengoed <i>Late-Middeleeuwen - Nieuwe tijd :</i> - 15 fragmenten van roodbakkend geglazuurd aardewerk <i>Nieuwe tijd :</i> - 1 fragment van een keramische kleipijp

Vondstmeldingen binnen het onderzoeksgebied

In ARCHIS staan vondstmeldingen geregistreerd. Nadat deze zijn gecontroleerd worden het waarnemingen. Tot die tijd staan ze als vondstmeldingen geregistreerd. Binnen het plangebied en het onderzoeksgebied staan geen vondstmeldingen geregistreerd (zie figuur 8).

NUMIS

NUMIS, oftewel het NUMismatisch InformatieSysteem, is een database waarin beschrijvingen zijn te vinden van in Nederland gevonden munten, penningen en andere numismatische voorwerpen. In NUMIS zijn alle bij het Geldmuseum bekende schatvondsten beschreven. Van de losse vondsten is met name materiaal van vóór het jaar 1600 na Christus opgenomen.¹⁰ Aangezien de accuraatesse van de gegevens in NUMIS niet toereikend is voor dit onderzoek, is NUMIS niet geraadpleegd.

3.8 Aanvullende informatie

Heemkunde Vereniging

Voor aanvullende informatie is contact gezocht met de plaatselijke Heemkundevereniging Molenheide, maar dit heeft binnen het tijdsbestek van de uitvoering van dit onderzoek geen aanvullende informatie opgeleverd.

3.9 Korte bewoningsgeschiedenis van de gemeente Gilze en Rijen¹¹

In deze paragraaf wordt een bespreking van de bewoningsgeschiedenis van de streek gegeven. Een algemene ontwikkeling van de bewoningsgeschiedenis van Nederland wordt weergegeven in bijlage 4.

¹⁰ www.geldmuseum.nl/museum/content/zoeken-numis.

¹¹ Samengevat uit: Berkvens en Bosman, 2010.

Laat-Paleolithicum (ca. 30.000 – 9.000 voor Chr.) en Mesolithicum (ca. 9000 – 5250/4200 voor Chr.)

De eerste mensen die hun sporen in Gilze en Rijen hebben achtergelaten, dateren van zo'n 10.000 jaar voor Chr., het Laat-Paleolithicum. De vondsten tonen aan dat het toenmalige toendralandschap werd bevolkt door samenlevingen van jagers en verzamelaars die het best herkenbaar zijn aan hun typische en veelsoortige vuursteengebruik. Deze jagers leefden in tijdelijke kampen toegespitst op een rondtrekkende leefwijze. Vooral tussen 10.000 en 9000 voor Chr. was er in Noord-Brabant enige bewoning door nomaden die plaatsen bewoonden langs de trekrouten van de rendieren. De kleine nederzettingen lagen meestal in de nabijheid van vennetjes of waterlopen. Omstreeks 9.500 jaar geleden verbeterde het klimaat geleidelijk, waardoor de schaars beboste toendra van het einde van de laatste ijstijd plaats maakte voor een steeds dichter begroeid boslandschap. Onder invloed van de klimaatswijziging veranderde ook de dierenwereld. De mens zag zich genooddaakt deze nieuwe voedselbronnen aan te spreken, wilde hij overleven. Voortaan was hij aangewezen op dieren die verspreid of in groepjes het woudlandschap bevolkten. Naast deze jacht op klein wild en visvangst, leverde het verzamelen van wortels, wilde gewassen en vruchten een belangrijk aandeel in de voedselvoorziening. Dit had grote gevolgen voor het nederzettingsspatroon van de mens, aangezien hij niet langer over grote afstanden hoefde rond te trekken om in zijn onderhoud te voorzien, want voedsel was alom aanwezig in een dergelijk landschap. Mensen uit deze perioden wonen in semipermanente nederzettingen en kennen nog geen aardewerk. Werktuigen worden gemaakt van vuursteen en Wommersomkwartsiet, bot en plantaardige materialen (hout, riet etc.). De werktuigen van vuursteen waren kleiner dan voorheen. Vindplaatsen bestaan uit een strooiing van (vuur)stenen artefacten en afval, de doorsnede van zulke vindplaatsen is meestal minder dan 20 m. Mogelijke grondsporen zijn ondiep en door de ouderdom al grotendeels vervaagd. De interpretatie van de paleolithische en mesolithische vindplaatsen in Noord-Brabant is heel moeilijk omwille van de post-depositionele processen, zoals landbouwactiviteiten, bioturbatie en zandverstuivingen. Het merendeel van de vindplaatsen uit het Paleolithicum en Mesolithicum in het oosten van Noord-Brabant en Midden Limburg komt voor op ruggen en terrasranden met een goed drainerende ondergrond van dekzanden in de nabijheid van een waterbron (ven, meer, rivier of afgesneden meander). In deze zogenaamde gradiëntzones, de overgangen tussen de hogere en drogere delen en de lagere en nattere delen, had de mens de verschillende natuurlijke bestaansbronnen op een zo kort mogelijke afstand binnen bereik. De iets hogere delen rondom beken, vennen en plassen waren daarom waarschijnlijk de landschappelijk meest gunstige bewoningsplaatsen. Bij de locatiekeuze nabij open water lijkt er een voorkeur te zijn geweest voor de (zuid)oostelijke flank van dekzandruggen in verband met de overheersende (noord)westelijke winden. Waarschijnlijk waren er ook in en nabij rivier- en beekdalen nederzettingen die later zijn geërodeerd of afgedekt met sedimenten. Het betreft steeds uitsluitend tijdelijke kampementen die enkele dagen tot enkele weken bewoond zullen zijn geweest.

Neolithicum (ca. 4200 – 1900 voor Chr.)

Een van de slechtst bekende perioden uit de voorgeschiedenis van de Noord-Brabantse zandgronden ligt tussen ongeveer 5300 en 2000 voor Chr. Lang is verondersteld dat ergens in het begin van deze periode de leefwijze van jagen en verzamelen (de Midden-Steentijd) plaats maakte voor die van een op landbouw en veeteelt gebaseerd bestaan (de nieuwe Steentijd ofwel het Neolithicum). Van een dergelijk snelle verandering kan op de Brabantse zandgronden geen sprake zijn geweest. Er worden steeds vaker aanwijzingen gevonden die pleiten voor een zeer geleidelijke overgang, waarbij gedurende de eerste duizend jaar slechts sprake was van wederzijdse contacten tussen de jagers en verzamelaars op de Brabantse zandgronden en de boeren op de Limburgse en Belgische lössgronden in het zuidoosten. Ergens na 3000 voor Chr. koloniseerden de boeren de Noord-Brabantse zandgronden. Vanaf dat moment ging hij in steeds grotere mate voorzien in zijn voedselbehoefte door het houden van vee en het verbouwen van voedsel. De mensen bouwden voor het eerst duurzame houten huizen en gaan in de directe nabijheid wonen van hun vee, akkers en moestuin. Als gevolg van het toepassen van landbouw en veeteelt werd de mens gebonden aan een vaste plek in het landschap, in plaats van rond te trekken tussen tijdelijke kampementen. De eisen aan een permanente nederzet-

tingslocatie waren tevens afwijkend dan in de periode daarvoor, aangezien er behoefte ontstond aan akkers en weidegronden. De neolithische vindplaatsen worden daarom vaak op of nabij de wat hogere gronden met meer vruchtbare bodems aangetroffen. Op weggekapte stukken in het bos werd graan geteeld en op de graslanden in de beekdalen hoedde men wat schapen en geiten. Als de akkertjes onvruchtbaar werden, richtte men een nieuwe akker in. Verder wordt aardewerk nu gebruikt voor een groot deel van het huishoudelijke vaatwerk en werden stoffen geweven met behulp van een weefgetouw. Aan het eind van het Neolithicum ontstaat ook een grafgebruik waarbij sommige personen onder een ronde aarden heuvel (grafheuvel) worden begraven.

Bronstijd (ca. 1900 – 800 voor Chr.) en IJzertijd (ca. 800 - 12 voor Chr.)

Gedurende de Brons- en IJzertijd werden steeds meer bossen ontgonnen en werden akkertjes aangelegd. Na het verlaten van deze akkertjes gingen ze soms verstuiwen. Ook het vee tastte het bos aan omdat ze de jonge aanplant kaal vraten. Hierdoor kreeg de heide kans zich te ontwikkelen, waardoor op den duur uitgestrekte heidevelden ontstonden, dezelfde die nog voorkwamen in het begin van de vorige eeuw. Ook zandverstuivingen traden toen op. In de Brons- en IJzertijd werd de sedentaire agrarische levenswijze voortgezet, waarbij veeteelt en akkerbouw een grote rol speelden. De kennis van metaalwinning en bewerking van brons en ijzer voor wapens, sieraden en werktuigen komt in zwang, maar veranderde de vraag naar vruchtbare akkergronden niet. Metalen voorwerpen, zoals bronzen bijlen en speerpunten, waren kostbaar, omdat ze vanuit Frankrijk en Groot-Brittannië werden geïmporteerd. Bewoningssporen uit de Bronstijd zijn betrekkelijk zeldzaam in onze streken. Vergeleken met de Bronstijd, komt er in de IJzertijd in Noord-Brabant veel menselijke bewoning voor. Ook de nederzettingen worden groter, soms ontstonden er kleine dorpjes. De Late Bronstijd tot Midden IJzertijd is een periode die zich kenmerkt door de zwervende erven rondom plaatsvasten grafvelden. Grote woonstalboerderijen verrijzen naast de akkers, met spiekers (kleine voorraadschuren) om granen en andere landbouwproducten in op te slaan. Deze erven beslaan een oppervlakte van circa 40 x 40 m. Vanwege de verspreiding van erven in het landschap betekent de vondst van een sporencluster dat er vermoedelijk meer erven liggen. Gelijktijdige bewoning lag gemiddeld 100 m uit elkaar en de buurtschappen hebben bestaan uit 1-3 huishoudens. De bijbehorende akkers waren niet groot, en vermoedelijk gebruikte men in deze periode een primitieve ploeg, het zgn. eergetouw, om de bodem te bewerken.

Tijdens het eerste gedeelte van de Bronstijd werd een klein deel van de mensen begraven in grafheuvels. Vanaf de Midden-Bronstijd worden vaker verscheidene personen in één grafheuvel begraven. Soms werd een crematie aan de rand van de grafheuvel ingegraven, soms werd de heuvel opgehoogd en werd de dode centraal in het opgehoogde heuvellichaam begraven. Waar de andere leden van de gemeenschap begraven werden is niet duidelijk. Waarschijnlijk werden ze in de buurt van de erven begraven zonder zichtbaar monument. Met de overgang van de Bronstijd naar de IJzertijd treden ook veranderingen op in het grafritueel. Vanaf de Late Bronstijd (1200-800 voor Chr.) lijken meer en meer mensen begraven te worden in een 'eigen' (kleinere) grafheuvel, die in grotere groepen bijeen in het landschap liggen. In de overgangperiode Late Bronstijd-Vroege IJzertijd worden de gecremeerde resten van een overledene in een pot van aardewerk geplaatst en begraven. Later worden de crematieresten bijgezet in een doek of ander vergankelijk materiaal. Rondom de bijzetting wordt vaak een greppel gegraven. Men neemt aan dat met het vrijgekomen zand een heuvel werd opgeworpen, vandaar de term grafheuvel.

Romeinse Tijd (12 voor Chr. - 450 na Chr.)

In Nederland begint de Romeinse tijd in 12 voor Chr., toen alle stammen in Nederland, inclusief die ten noorden van de grote rivieren, door de Romeinse veldheer Drusus waren onderworpen. Vanaf het midden van de eerste eeuw werd de Rijn de noordgrens van het Romeinse rijk in West-Europa. Rond de jaartelling woonden hier verschillende groepen, die leefden in een redelijk georganiseerde maatschappij van lokale leiders en stammen. Deze groepen werden opgenomen in het Romeinse Rijk en integreerden langzaam in de nieuwe Romeinse maatschappij. Langzaam komt het gebied onder het Romeinse bestuur tot grote bloei. De Texuandri, zoals de bewoners van de Zuid-Nederlandse en

Noord-Belgische zandgronden vanaf de eerste eeuw heten, worden administratief ingedeeld bij de Civitas Tungrorum. De Romeinse aanwezigheid heeft in het gebied ten zuiden van de Rijn ruim vier eeuwen geduurd en deze resulteerde in ingrijpende veranderingen voor de inheemse samenleving van onder andere de Noord-Brabantse zandgronden. De Romeinen introduceren hier een groot aantal technische innovaties, waarbij gedacht kan worden aan gereedschappen, landbouwwerktuigen, dakpannen, waterleiding, glas, vloerverwarming, badhuizen en een uitgebreid wegennet. Voor het eerst werd met geld betaald in plaats via de traditionele ruilhandel. Een van de meest gebruikte goederen, aardewerk, werd voortaan geïmporteerd vanuit pottenbakkerijen, zoals in het Duitse Rijnland en uit het huidige Frankrijk. Een wezenlijk verschil met het inheemse aardewerk, waarvan de productie in de eerste eeuw zelfs geheel werd gestaakt, was dat het hardgebakken Romeinse aardewerk op de draaischijf was gemaakt, in tegenstelling tot het handgevormde zachtgebakken inheemse aardewerk. Ook is de invloed van de Romeinen op de inheemse agrarische economie zeer groot geweest. Er werden nieuwe gewassen ingevoerd, die sindsdien lokaal zijn verbouwd, waaronder peer, perzik, druif, selderij en walnoot en tamme kastanje. Ook in de veestapel veranderde veel, zoals onder andere de introductie van de kip.

De komst van de Romeinen vanaf 52 voor Chr. zal voor de bewoners van het grondgebied van de latere gemeente Gilze en Rijen nauwelijks directe ingrijpende gevolgen hebben gehad. De Romeinse militairen verbleven vooral langs de Rijn. Het is niet waarschijnlijk dat er van een directe Romeinse overheersing sprake was. Wel zal de lokale bevolking via de uitwisseling van verhalen en goederen kennis hebben gemaakt met de levenswijze en producten die via het Romeinse handelsnetwerk ons land werden binnengebracht. Deze zaken vielen zo in de smaak dat de bevolking sommige van de Romeinse ideeën ten aanzien van kleding, bouwwijze en voedselbereiding overnam. Vanaf de late IJzertijd en in de Romeinse tijd komt herbouw op hetzelfde erf voor, waardoor de sporenconcentraties zijn samengesteld uit grotere aantallen sporen. De grafvelden uit de Late IJzertijd zijn kleiner en meer verspreid in het landschap, vaak in de buurt van huizen. De grafvelden uit de Romeinse tijd zijn groter en lijken een meer centrale plaats in te nemen.

De meeste nederzettingen in Noord-Brabant worden in de loop van de derde eeuw opgegeven. Het ontbreken van bewoning kan in verband worden gebracht met het begin van de ineenstorting van het Romeinse gezag. Deze werd vooral veroorzaakt door de verzwakte verdediging van de Rijn grens en de daardoor toenemende plundertochten van Germaanse stammen die afkomstig waren van over de grens. In de winter van 406/407 na Chr. werd de Rijn grens definitief doorbroken door de Germanen, waarmee het definitieve einde kwam aan de Romeinse heerschappij in Nederland. De Germanen die het Romeinse rijk binnen vielen vestigde zich in de vierde en vijfde eeuw in het gebied ten zuidwesten van de limes.

Vroege Middeleeuwen (450 – ca. 1000 na Chr.)

Na de Romeinse Tijd is het gebied rond Gilze en Rijen een tijd lang door de mens verlaten geweest. Dit zou samenhangen met het feit dat de Franken verder naar het zuiden, naar het gebied van de Somme en de Loire, migreerden. Pas na de 5^e eeuw kwam een geleidelijke verandering in de situatie, doordat het centrum van het Merovingische koninkrijk verschoof van het noorden van Frankrijk naar het noordoosten van het koninkrijk, het zogenaamde Austrasia. Brabant kwam minder aan de rand van het rijk te liggen en werd aantrekkelijk voor kolonisten. De bewoning in deze periode bevindt zich op de hoge, vruchtbare delen van het landschap en bestaat uit kleine, verspreid in het landschap gelegen nederzettingen van een of twee boerderijen.

De bosbodems op de hogere delen waren relatief droog en bevatten veel humus (moderpodzol). Na kap of platbranden waren deze bossen vruchtbare bodems geschikt voor primitieve landbouw. Doordat de grond relatief snel uitgeput raakte, had deze vorm van landbouw een zeer tijdelijk karakter dat het primitieve braakstelsel genoemd werd, wat een tijdelijke verkaveling opleverde. Naast het weiden van varkens in bossen, akeren of eikelen genoemd, liet men ook vaak rundvee in de bossen grazen. Waarschijnlijk leidde gecombineerde landbouw en –veeteelt tot de geleidelijke verdwijning van het bos, zodat er in de Volle Middeleeuwen nog nauwelijks iets van over was. Wat overbleef waren zwaar verarmde en uitgeloopte bodems die deels met heide begroeid raakten.

Uit de Karolingische tijd (circa 750-900) zijn in Noord-Brabant meer overblijfselen bekend. Aangenomen wordt dat de nederzettingen zelfvoorzienend waren. De meeste ervan hebben eeuwenlang bestaan. De grootste waarneembare veranderingen bestaan slechts uit de vervanging van oude gebouwen door nieuwe. De veestapel bestond uit runderen, varkens, schapen, geiten, kippen en tamme ganzen. Het vee werd naar de vochtige en grasrijke beekdalén gedreven. Schapen werden gehoed op de heide. De akkers lagen op de hogere gronden, waar rogge, gerst, haver en vlas werd verbouwd.

Gedurende de Vroege Middeleeuwen werden gestorvenen begraven op het erf bij hun huis of in kleine grafvelden. Ze worden vaak net buiten de oude akkergebieden aangetroffen, op relatief hooggelegen locaties. Ofschoon het hier om een gekerstende samenleving gaat, gaf men de doden nog allerlei voorwerpen mee, zoals wapens, sieraden, aardewerk (gevuld met voedsel) en in sommige gevallen ook kostbaarheden zoals met zilver ingelegde ijzeren voorwerpen of een gouden munt. Dergelijke graven waren echter slechts voor een klein deel van de samenleving, voorbehouden vermoedelijk alleen aan de elite. Vaak werden er op de domeinen kloosters of kerken gesticht door schenkingen van adellijke eigendommen. Later werden de doden begraven in gewijde grond in en rondom de parochiekerk van de domeincentra zonder noemenswaardige bijgiften.

Volle Middeleeuwen (ca. 1000 – 1250 na Chr.) en Late Middeleeuwen (ca. 1250 – 1500 na Chr.)

De oudste bron die naar het bestaan van Gilze verwijst is uit 1013. In de Volle Middeleeuwen werd het dekzandlandschap gekenmerkt door bewoning op de toppen van de dekzandruggen, met akkercomplexen rondom de nederzettingen en hooi- en weideland in de beekdalén. In de Late Middeleeuwen veranderde het nederzettingsspatroon van karakter, waarschijnlijk ten gevolge van drastische verschuivingen in de landbouweconomie. De talrijke, eeuwenoude kleinschalige gehuchten op de hogere dekzandruggen werden allen verlaten. Elders in het landschap, veelal aan de randen van beekdalén, werden in de loop van de 12e en 13e eeuw nieuwe, uiteindelijk veel grotere en thans nog vaak bestaande nederzettingen of gehuchten gesticht. De inrichting van het landschap en de wegen, zoals zichtbaar op historische kaarten, dateert grotendeels uit de tijd van de landbouwontginningen. Het gehele proces lijkt tegen het einde van de 13^e eeuw wel te zijn voltooid. Door de geleidelijke toename van de bevolking werden in de loop van de middeleeuwen steeds grotere gebieden voor de landbouw ontgonnen, waarbij ook de verlaten woongronden voortaan werden gebruikt als akkerland. Ter verbetering van de van nature arme zandgronden werden de akkers bemest met een mengsel van mest en heide- en grasplaggen. Deze vorm van bemesting vangt vermoedelijk aan vanaf de 12^e en 13^e eeuw en vond met zekerheid plaats vanaf de 16e eeuw. Plaggenbemesting bleef gangbaar tot in de 20^e eeuw en werd pas gestaakt met de komst van kunstmest. Door de eeuwenlange plaggenbemesting is op de oude akkercomplexen een dik humusdek ontstaan. Opmerkelijk is dat sporen van behuizing uit de 13^e eeuw en jonger door een verandering in bouwwijze archeologisch nauwelijks traceerbaar zijn. Het zijn vooral sporen van de inrichting van het erf die resteren. Pas laat in de Nieuwe tijd, als de versterking van bebouwing ook op het platteland is doorgedrongen, zijn huizen weer archeologisch waarneembaar.

Nieuwe Tijd (ca. 1500 – 1950 na Chr.)

Vanaf 1572 kreeg ook Gilze te maken met de problemen van de Tachtigjarige Oorlog. Het begon met strooptochten door de watergeuzen vanuit hun uitvalsbasis in het naburige Oosterhout. Dit leidde tot het oprichten van een of meer boerenschansen. De oorlog bracht vooral veel op en neer trekkende troepen van weerszijden: Staatsen en Spanjaarden. Dat leidde tot brandschatting, inkwartieringen, roof etc. In 1648 kwam de vrede. Noord-Brabant werd als Staats-Brabant aan de Republiek toegevoegd. De jaren 1795 – 1813 brachten heel wat veranderingen. Oude structuren verdwenen: Staats-Brabant werd min of meer de provincie Noord-Brabant. In de jaren 1830-1839 was binnen de gemeente Gilze en Rijen ten tijde van de Tiendaagse veldtocht naar aanleiding van de Belgische Opstand zelfs een groot deel van het Nederlandse leger gelegerd, waarvoor allerlei verschaningen aangelegd en bouwsels opgetrokken werden. Na 1839 bleef het oefenterrein. Die oefeningen bestonden onder andere uit het graven van schuttersputjes. In 1914 - 1918 werd het gebied opnieuw druk

bevolkt met militairen. In de Tweede Wereldoorlog werd een deel ervan omgevormd tot een nog aanwezig militair vliegveld, dat enkele bombardementen te verwerken kreeg.

De maalderij¹²

Inleiding

In 1892 werden op een achterterrein aan de westelijke zijde van de Nieuwstraat de Maalderij 't Stoom met aan de achterzijde een bijbehorende vrijstaande houten loods in Ambachtelijk-traditionele vormen gebouwd. Al in het begin van de 20^e eeuw vonden er diverse kleine uitbreidingen plaats. De stoom-machine werd rond 1910 vervangen door een andere krachtbron. Sinds circa 1960 wordt de maalderij nog slechts incidenteel gebruikt. De loods en enkele ruimtes in de maalderij zelf dienen tegenwoordig vooral voor opslag en bedrijfsdoeleinden. De oorspronkelijke indeling en inventaris zijn nog grotendeels bewaard gebleven.

Omschrijving

De hoofdmassa van de maalderij bestaat uit een drielaags gebouw op rechthoekige grondslag met de as loodrecht op de Nieuwstraat en met gemetselde muren onder een met oud-Hollandse pannen gedekt zadeldak. Aan de zijkanten en aan de achterzijde bevinden zich diverse éénlaags aanbouwen die alle een rechthoekige plattegrond hebben maar verder verschillend zijn in volume, dakvorm en -bedekking. Noordwestelijk hiervan aan de achterzijde gelegen, bevindt zich een vrijstaande houten loods van één bouwlaag met een rechthoekige plattegrond onder een met zwarte kruispannen gedekt zadeldak. De gevels van de hoofdmassa zijn van witgeschilderde machinale baksteen met een geteerde plint. Zowel op de begane grond als de verdieping bevindt zich, centraal geplaatst, een houten rondboogpoort. Op de tweede verdieping bevindt zich een recht gesloten houten hijsluik onder een overhangend afdak onder een zadeldak met hijsinstallatie en windveer. Op de verdiepingen heeft de hoofdmassa rondboogvensters met ijzeren ramen met roedenverdeling. Intern zijn de indeling, de balklagen en de vloeren nog gaaf bewaard gebleven. De meeste oude machines zijn verwijderd. De noordelijke aanbouw onder een lessenaarsdak was vroeger het ketelhuis. De schoorsteen die zich hier bevond, is aan het eind van de jaren vijftig van de 20^e eeuw gesloopt. De zuidelijke aanbouw heeft een grote, recht gesloten, houten inrijpoort en een met pannen gedekt zadeldak met windveer. De gaaf bewaarde vrijstaande houten loods heeft wanden van geteerde planken onder een zadeldak en een lessenaarsdak met windveren.

Waardering

De maalderij is van algemeen belang. De maalderij heeft cultuurhistorisch belang als bijzondere uitdrukking van de sociaal-economische en typologische ontwikkeling van de maalderij in het algemeen. De maalderij heeft architectuurhistorisch belang wegens de bijzondere samenhang tussen ex- en interieur. De maalderij is van belang wegens de architectonische gaafheid van ex- en interieur. De maalderij is van belang wegens de functionele en typologische zeldzaamheid.

¹² <http://monumentenregister.cultureelerfgoed.nl/>

De maalderij zoals hij er heden ten dagen bij staat.

3.10 Gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel

Op grond van het bureauonderzoek is de volgende gespecificeerde archeologische verwachting opgesteld:

Tabel VII. Gespecificeerde archeologische verwachting

Archeologische periode	Gespecificeerde verwachting	Te verwachten resten en/of sporen	Relatieve diepte t.o.v. het maaiveld
(Laat-)Paleolithicum	Hoog	Vuursteenstrooiingen en vuurstenen gebruiksvoorwerpen	Onder het maaiveld/esdek en in de top van de dekzandafzettingen
Mesolithicum	Hoog	Vuursteenstrooiingen en vuurstenen gebruiksvoorwerpen	Onder het maaiveld/esdek en in de top van de dekzandafzettingen
Neolithicum	Hoog	Akkerlaag en/of nederzettingssporen, grafvelden, rituele plaatsen: kleine fragmenten aardewerk, natuursteen en vuurstenen gebruiksvoorwerpen, houts-kool en gebruiksvoorwerpen	Onder het maaiveld/esdek en in de top van de dekzandafzettingen
Bronstijd	Hoog	Akkerlaag en/of nederzettingssporen, grafvelden, rituele plaatsen: kleine fragmenten aardewerk, natuursteen en	Onder het maaiveld/esdek en in de top van de dekzandafzettingen

		vuurstenen gebruiksvoorwerpen, metaalresten, houtskool, botresten en gebruiksvoorwerpen	
IJzertijd	Hoog	Akkerlaag en/of nederzettingssporen, grafvelden, rituele plaatsen: kleine fragmenten aardewerk, natuursteen, metaalresten, glasresten, houtskool, botresten en gebruiksvoorwerpen	Onder het maaiveld/esdek en in de top van de dekzandafzettingen
Romeinse tijd	Hoog	Akkerlaag en/of nederzettingssporen, grafvelden, rituele plaatsen: kleine fragmenten aardewerk, natuursteen, metaalresten, glasresten, houtskool, botresten en gebruiksvoorwerpen	Onder het maaiveld/esdek en in de top van de dekzandafzettingen
Middeleeuwen	Hoog	Bewoningssporen van een (boeren)erf: kleine fragmenten aardewerk, metaalresten, glasresten, houtskool, botresten, organische resten en gebruiksvoorwerpen	Onder het maaiveld/esdek en in de top van de dekzandafzettingen
Nieuwe tijd	Hoog	Bewoningssporen van een (boeren)erf: kleine fragmenten aardewerk, metaalresten, glasresten, houtskool, botresten, organische resten en gebruiksvoorwerpen	Onder maaiveld/in het esdek en in de top van de dekzandafzettingen

Doordat het plangebied zich binnen de bebouwde kom van Gilze bevindt, is de geomorfologie en de bodemopbouw niet gekarteerd. Kijkend naar de geomorfologische eenheden in de directe omgeving ligt het plangebied of op een dekzandplateau (met of zonder oud-bouwlanddek) (code: 4F5) dan wel terrasafzettingsswelingen (code: 4L8). Kijkend naar de bodemeenheden in de directe omgeving ligt het plangebied of op podzolgronden, danwel duinvaaggronden dan wel hoge zwarte enkeerdgronden. Uitgaande van de AHN ligt het plangebied op de rand van het dekzandplateau tegen de terrasafzettingsswelingen aan. Uit deze landschappelijke ligging zou het plangebied vanaf het Paleolithicum gunstig zijn geweest voor jagers-verzamelaars en vanaf het Neolithicum voor landbouwers. De archeologische verwachting is voor alle perioden dan ook hoog. Uit de archeologische gegevens die verzameld zijn uit het onderzoeksgebied blijkt dat er in de omgeving van het plangebied sporen van menselijke activiteit zijn waargenomen van het Paleolithicum tot en met de Nieuwe tijd, met een nadruk op de periodes Bronstijd tot en met Nieuwe tijd.

Ongeveer 165 meter ten westen van het plangebied zijn bij een booronderzoek onder het antropogeen dek scherven aangetroffen uit de Bronstijd, de IJzertijd en de Middeleeuwen (VMED-LMEA). Hierna is er een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd waarbij een vindplaats is aangetroffen die gezien de lage fysieke en inhoudelijke kwaliteit als niet behoudenswaardig gewaardeerd. Ongeveer 320 meter ten westen van het plangebied zijn bij een booronderzoek onder het antropogeen dek ook scherven aangetroffen uit de Bronstijd, de IJzertijd en de Middeleeuwen (VMED-LMEA). Hierna is ook hier een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd waarbij enkele kuilen uit de late prehistorie aangetroffen die op basis van het aardewerk in de periode Bronstijd/IJzertijd gedateerd kunnen worden. Er werden geen huisplattegronden gevonden. Deze vindplaats is ook als niet behoudenswaardig gewaardeerd.

In het plangebied staat een monument de Maalderij. Constructies die met deze Maalderij te maken hebben maar nu niet meer zichtbaar zijn boven het maaiveld kunnen onder het maaiveld bewaart zijn gebleven. Deze industriële archeologie kan een aanvullende waarde zijn voor het bouwhistorisch monument.

In het hele plangebied kunnen archeologische resten voorkomen uit alle archeologische perioden. De kans op het voorkomen van de resten is hoog. De archeologische resten worden direct aan of onder het maaiveld verwacht of onder een mogelijk esdek en in de top van de oorspronkelijke C-horizont.

De vondstenlaag wordt verwacht in de eerste 30 cm beneden het maaiveld of kan zijn opgenomen onder in het esdek. Deze archeologische resten bestaan hoofdzakelijk uit aardewerk- en/of vuursteenstroomingen. Organische resten en bot zullen door de relatief droge en zure bodemomstandigheden slecht zijn geconserveerd. Archeologische sporen (uitgezonderd diepe paalsporen en waterputten) worden verwacht tot ongeveer 25 cm in de top van de C-horizont. Het complextype en de omvang kunnen niet nader worden gespecificeerd door de beperkte gegevens.

Bodemverstoring

Dat een gebied een middelhoge of hoge archeologische verwachting heeft, hoeft niet te betekenen dat de eventueel aanwezige archeologische resten ook behoudenswaardig zijn.

Als gevolg van bodemingrepen kunnen vindplaatsen geheel of gedeeltelijk verstoord zijn. De waarde van archeologische vindplaatsen wordt grotendeels bepaald door de mate waarin vondsten *in situ* bewaard zijn gebleven in de bodem en/of grondsporen intact zijn.

Het plangebied is in het verleden in gebruik geweest als akkerland en vanaf 1892 is het deels bebouwd geraakt met een Maalderij die er nu nog staat. Bij de Maalderij is in 1959 een ondergrondse petroleum- of kerosinetank aangelegd. Door ploegen en bouwactiviteiten kunnen eventueel aanwezige archeologische waarden, die vanaf het maaiveld worden verwacht, mogelijk verloren zijn gegaan.

4 CONCLUSIE EN SELECTIEADVIES

4.1 Conclusie

Voor het bureauonderzoek is een drietal onderzoeksvragen opgesteld. Hieronder worden deze vragen beantwoord voor zover het bureauonderzoek de daarvoor benodigde gegevens heeft opgeleverd.

- Wat is er bekend over bodemverstorende ingrepen binnen het plangebied uit het verleden? Is er bijvoorbeeld informatie bekend over vroegere ontgroningen, bodemsaneringen, egalisaties, diepploegen of landinrichting?
Het plangebied is in het verleden in gebruik geweest als akkerland en vanaf 1892 is het deels bebouwd geraakt met een Maalderij die er nu nog staat. Bij de Maalderij is in 1959 een ondergrondse petroleum- of kerosinetank aangelegd. Door ploegen en bouwactiviteiten kunnen eventueel aanwezige archeologische waarden, die vanaf het maaiveld worden verwacht, mogelijk verloren zijn gegaan.
- Ligt het plangebied binnen een landschappelijke eenheid, welke vanuit archeologisch oogpunt een specifieke aandachtslocatie kan betreffen (zoals een relatief hoge dekzandkop of -rug, nabij een veengebied of een beekdal)?
Uitgaande van de AHN ligt het plangebied op de rand van het dekzandplateau tegen de terrasafzettingsswelingen aan. Uit deze landschappelijke ligging zou het plangebied vanaf het Paleolithicum gunstig is geweest voor jagers-verzamelaars en vanaf het Neolithicum voor landbouwers.
- Wat is de gespecificeerde archeologische verwachting van het plangebied?
De archeologische verwachting is voor alle perioden hoog.

4.2 Selectieadvies

In het plangebied staat een Maalderij uit 1892 wat een Rijksmonument betreft. Dit gebouw blijft gehandhaafd en wordt gerestaureerd. Voor dit deel van het plangebied hoeft geen archeologisch ver-

volgonderzoek te worden uitgevoerd. Het terrein tussen de Maalderij en de Nieuwstraat wordt niet bebouwd. Indien hier geen andere bodemingrepen gaan plaats vinden is ook hier archeologisch vervolgonderzoek niet noodzakelijk. Het is echter wel raadzaam om de archeologische dubbelbestemming voor deze beide locaties te handhaven. Het vervolgonderzoek zou zich dan moeten richten op het achterterrein van het plangebied waar woningbouw is gepland (zie figuur 10).

Voor het selectieadvies zijn er twee mogelijkheden voor vervolgonderzoek. Deze keuze is afhankelijk van de waarde die het bevoegd gezag geeft aan industriële archeologie.

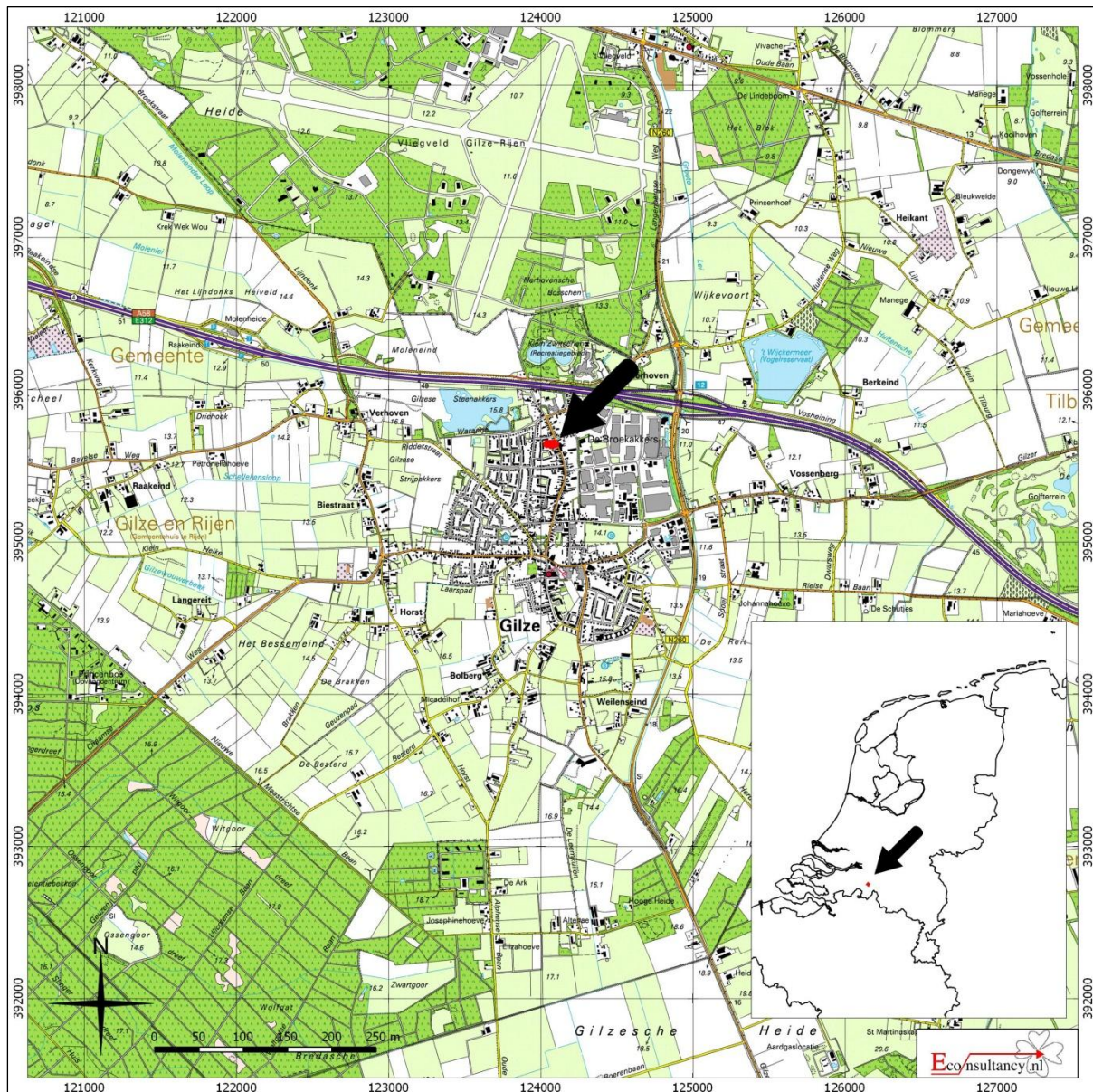
Volgens historische gegevens ligt het plangebied tot 1892 in agrarisch gebied. Hierna is het gedeeltelijk in gebruik als industrieel complex, de Maalderij. Rondom dit gebouw kunnen activiteiten hebben plaats gevonden die in verband staan met de Maalderij maar niet meer bewaard zijn gebleven boven het maaiveld maar wel in de bodem. Er is dus de mogelijkheid dat er industriële archeologie in de bodem van het plangebied aanwezig is. Om deze industriële archeologie op te sporen is een booronderzoek geen goede vorm van vervolgonderzoek aangezien eventuele bodemverstoringen zowel archeologie kunnen zijn als graafwerkzaamheden die de laatste 50 jaar hebben plaats gevonden. Een proefsleuvenonderzoek zou dan de juiste vervolgstap zijn.

Voor dat dit gravende onderzoek echter kan aanvangen dient het bodemonderzoek op het terrein wel te zijn afgerond, dit zowel om gezondheidsredenen als om te voorkomen dat de vervuiling verder verspreid wordt. De vervuiling betreft PAK dat over het gehele plangebied verspreid ligt in de eerste 30 cm van de bodem. Deze laag dient in het gehele plangebied gesaneerd te worden door middel van afgraven. Het is van archeologisch belang dat deze sanering begeleidt wordt in het kader van industriële archeologie.

Indien het bevoegd gezag besluit dat industriële archeologie binnen de gemeente Gilze en Rijen geen prioriteit heeft dan is de geadviseerde vervolgstap om een inventariserend veldonderzoek uit te voeren door middel van een verkennend booronderzoek, teneinde de op basis van het bureauonderzoek opgestelde gespecificeerde verwachting aan te vullen en te toetsen. Tevens is het inventariserend veldonderzoek bedoeld om kansrijke zones te selecteren voor vervolgonderzoek en kansarme zones ervan uit te sluiten. Ook dient het verkennend booronderzoek om een betrouwbaar beeld te krijgen van de mate van intactheid van het bodemprofiel. Alle verstoringen van dat bodemprofiel worden dan niet als archeologie gezien maar als verstoring van eventuele archeologische waarden. Indien in het plangebied geen verstoringen worden aangetroffen en er ook geen hoge zwarte enkeerdgronden liggen kan het booronderzoek in het veld worden uitgebreid naar een karterend booronderzoek om eventuele archeologische resten op te sporen.

Bovenstaand advies vormt een selectieadvies. De resultaten van dit onderzoek zullen eerst moeten worden beoordeeld door het bevoegd gezag (gemeente Gilze-Rijen), die vervolgens een selectiebesluit neemt.

Figuur 1. Situering van het plangebied binnen Nederland

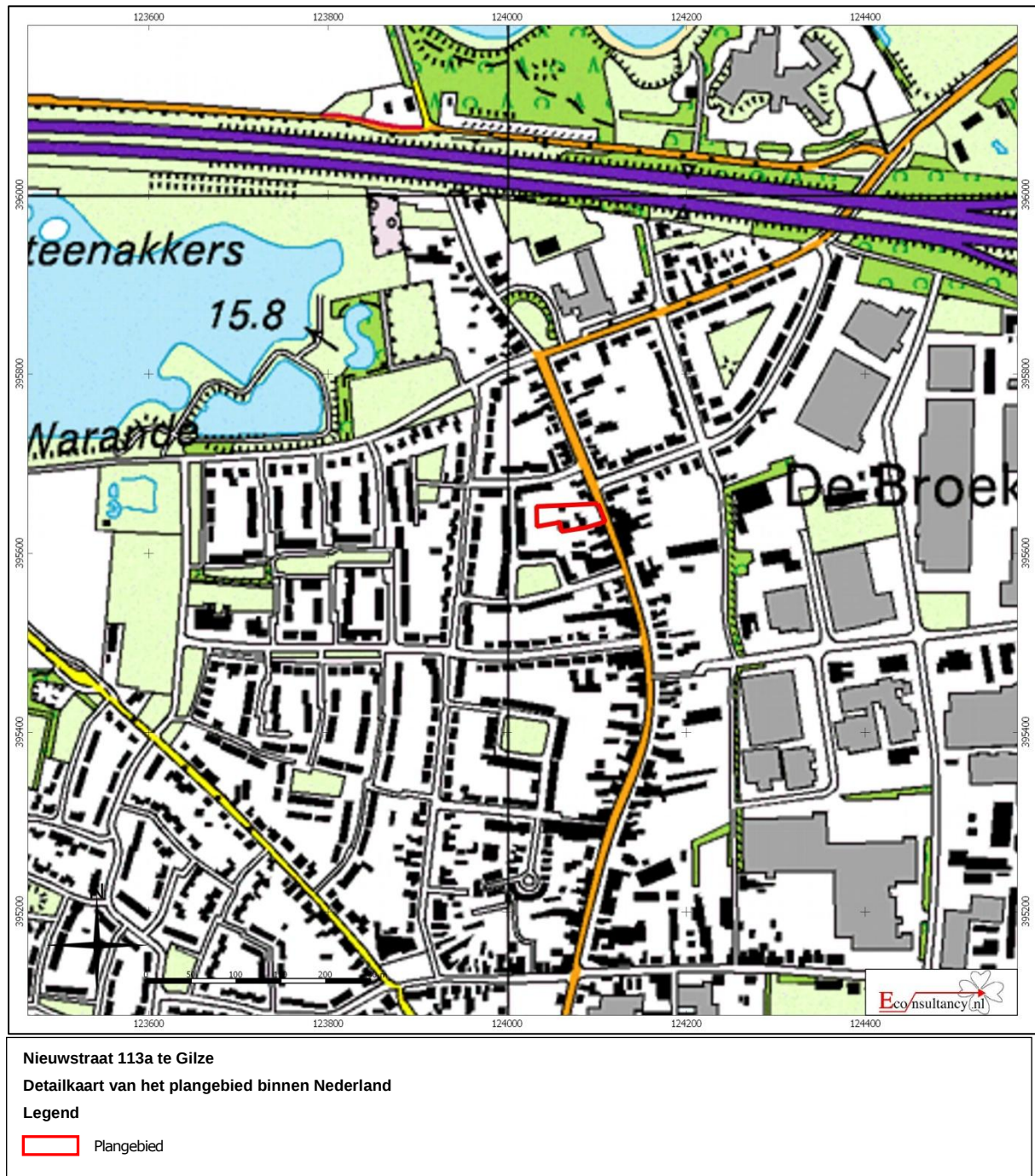
Nieuwstraat 113a te Gilze

Situering van het plangebied binnen Nederland (bron : <http://gis.kademo.nl/gs2/wms>)

Legend

Plangebied

Figuur 2. Detailkaart van het plangebied

Figuur 3. *Luchtfoto van het plangebied*

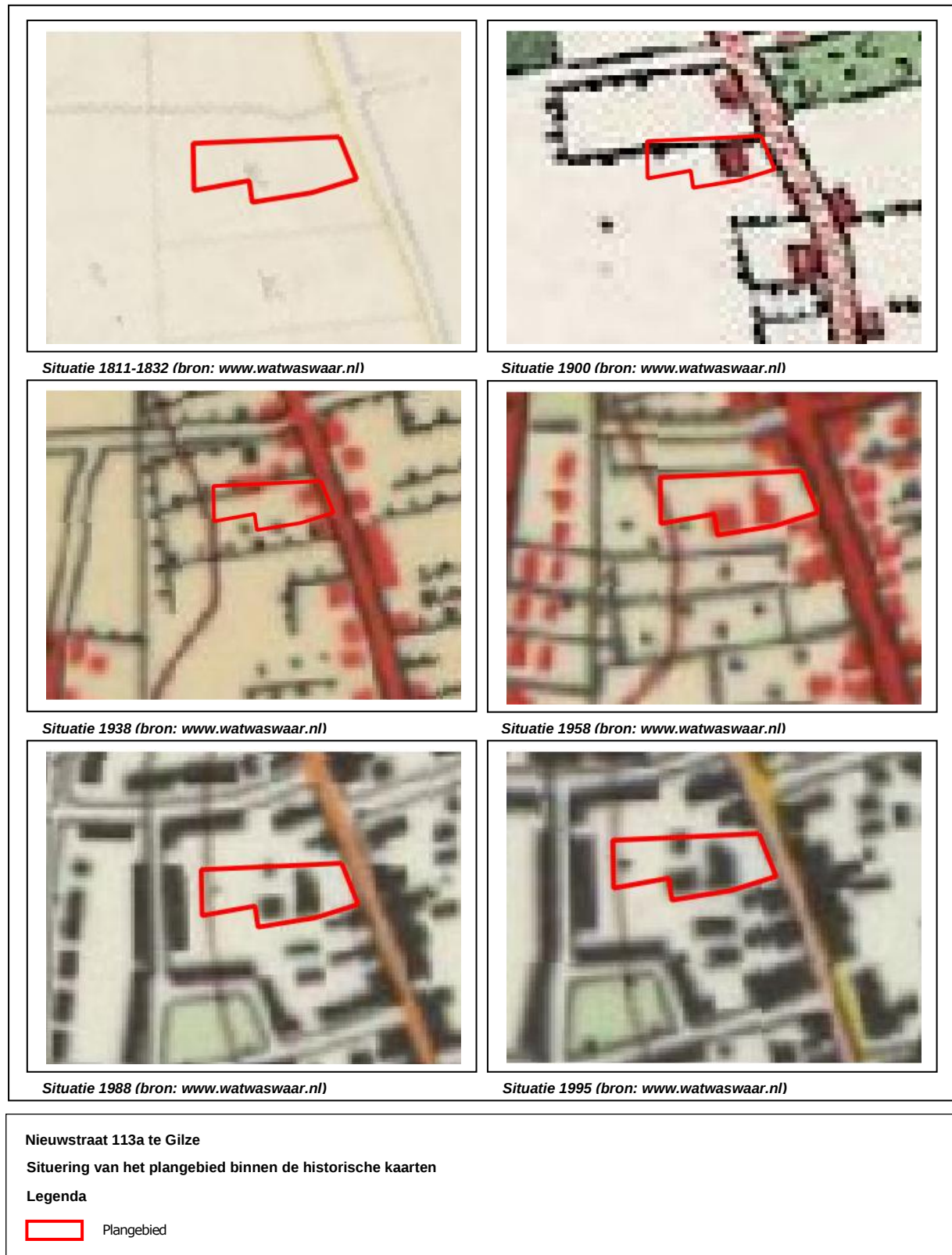

Nieuwstraat 113a te Gilze
Luchtfoto van het plangebied

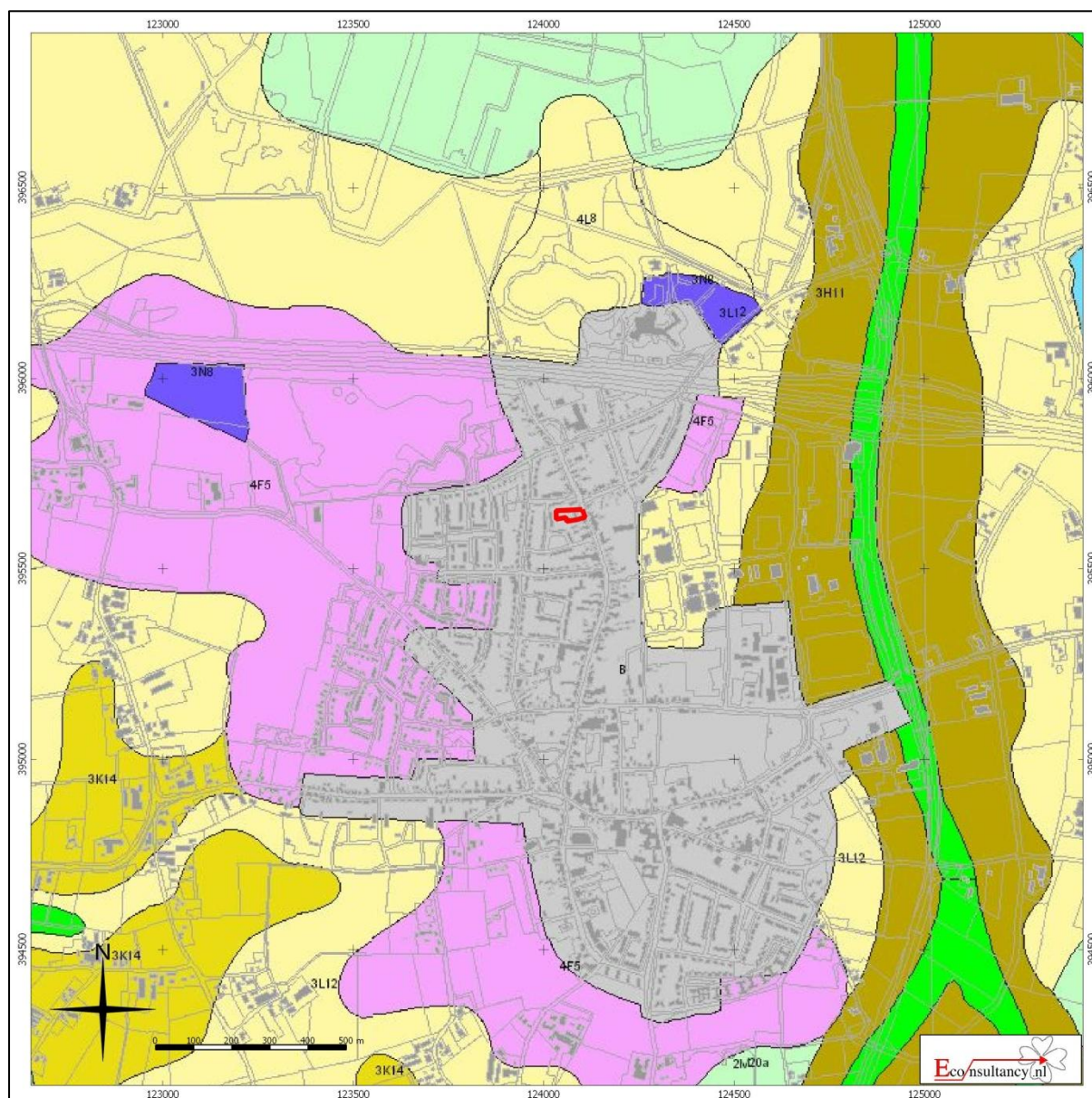
Legenda

 Plangebied

Figuur 4. **Situering van het plangebied binnen de historische kaarten**

Figuur 5. *Situering van het plangebied binnen de Geomorfologische kaart*

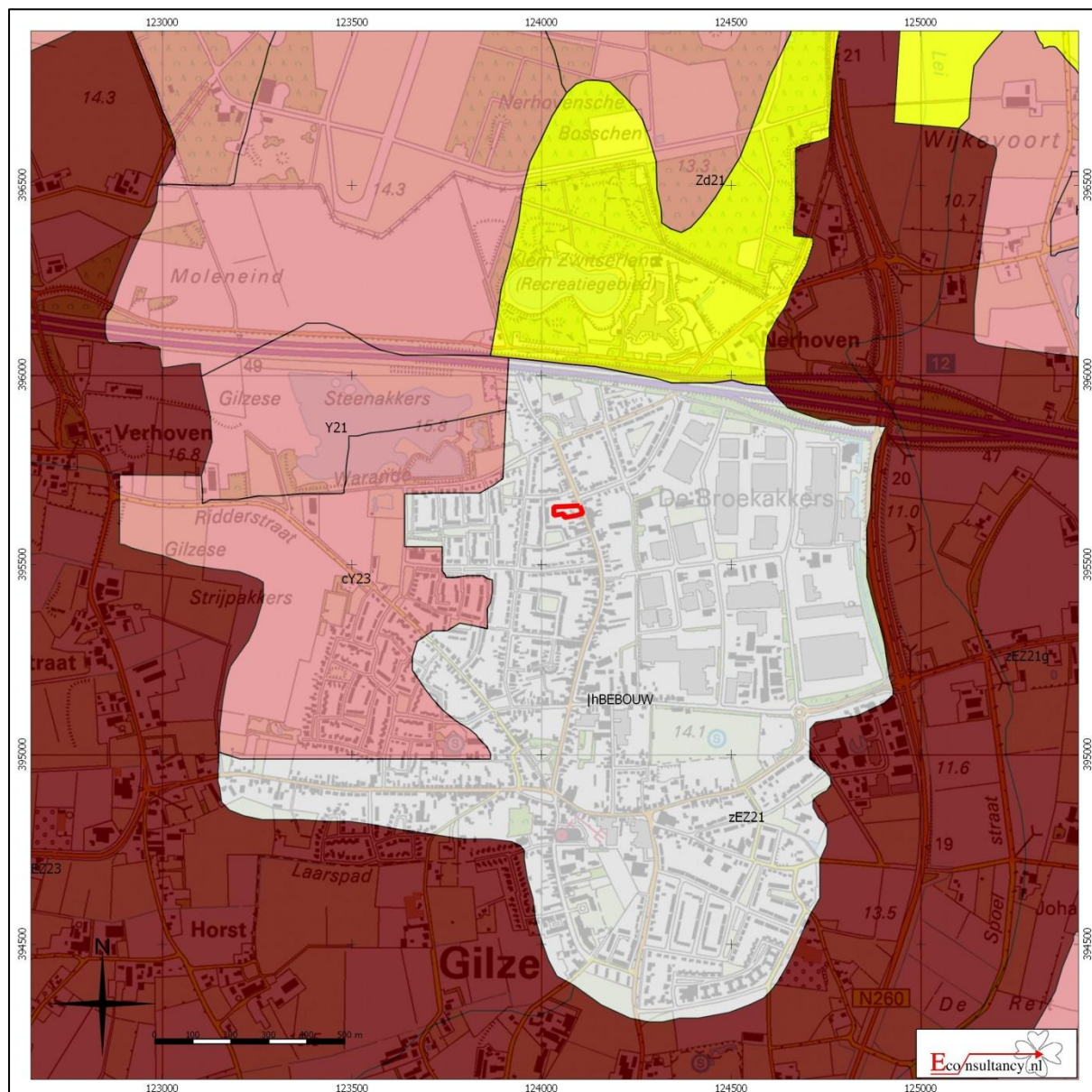

Nieuwstraat 113a te Gilze

Situering van het plangebied binnen de Geomorfologische kaart

 Plangebied	 Wanden	 Plateau-achtige vormen	 Laagten
	 Hoge heuvels en ruggen	 Waaivormige glooiingen	 Ondiepe dalen
	 Bebouwing	 Niet-waaivormige glooiingen	 Matig diepe dalen
	 Hoge duinen	 Lage ruggen en heuvels	 Diepe dalen
	 Plateaus	 Welvingen	 Water
	 Terrassen	 Vlakten	 Overige

Figuur 7. Situering van het plangebied binnen de Bodemkaart

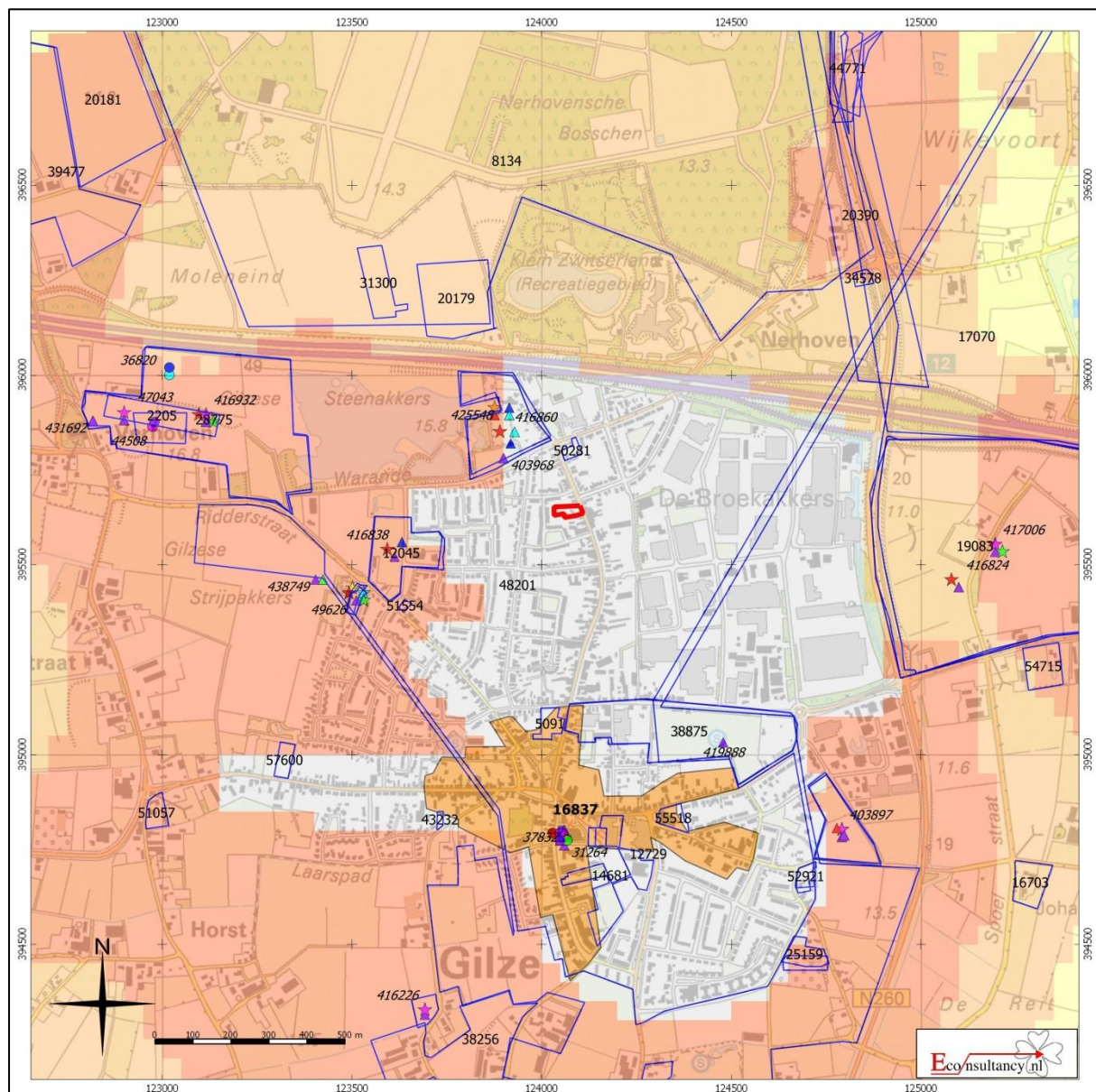
Nieuwstraat 113a te Gilze

Situering van het plangebied binnen de bodemkaart

Legenda

 Plangebied		
 Associaties	 Oude rivierkleigronden	 Rivierkleigronden
 Brikgronden	 Overige oude kleigronden	 Kalkhoudende bijzonder lutumarme gronden
 Bebouwing	 Ondiepe keileemgronden	 Veengronden
 Dijk	 Leemgronden	 Moerige gronden
 Dikke eerdgronden	 Zeekleigronden	 Water, moeras
 Fluviale afzettingen ouder dan pleistoceen	 Mariene afzettingen ouder dan pleistoceen	 Podzolgronden
 Groeve, gegraven, mijnstort	 Niet-gerijpte minerale gronden	 Kalkloze zandgronden
 Kalksteenverweringsgronden	 Oude bewoningsplaatsen	 Kalkhoudende zandgronden

Figuur 8. Archeologische Gegevenskaart van het onderzoeksgebied

Nieuwstraat 113a te Gilze

Archeologische Gegevenskaart van het onderzoeksgebied (bron: Archeologisch informatiesysteem Archis2, AHN)

Plangebied

- Monumenten
- Terrein van archeologische waarde
- Terrein van hoge archeologische waarde
- Terrein van zeer hoge archeologische waarde
- Terrein van zeer hoge archeologische waarde, beschermd
- Onderzoeksmeldingen

Waarnemingen, Vondsten

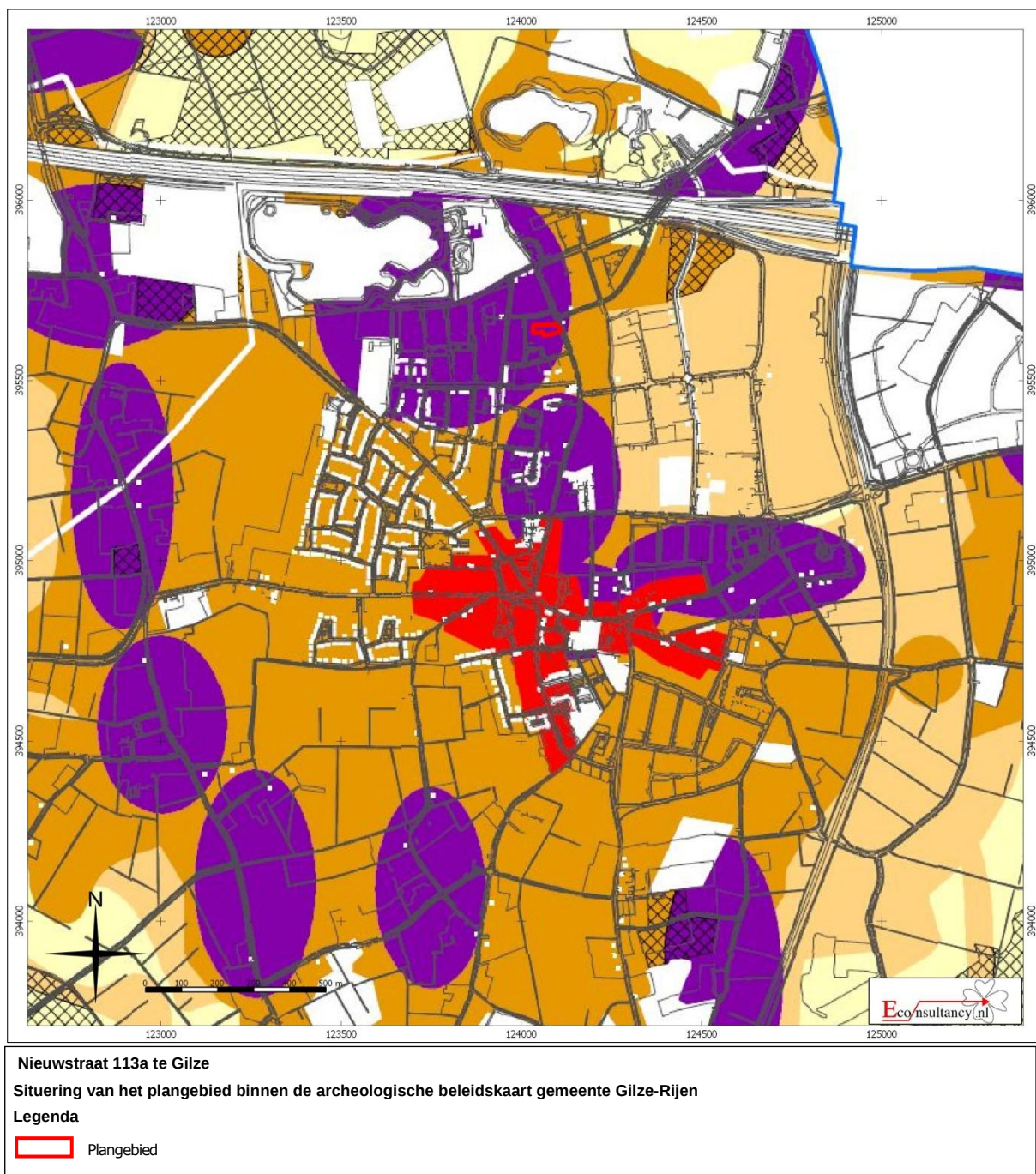
Categorie

- ▲ Nederzetting
- Grafcontext
- Verdedigingswerk
- ◆ Religieuze context
- ★ Onbepaald

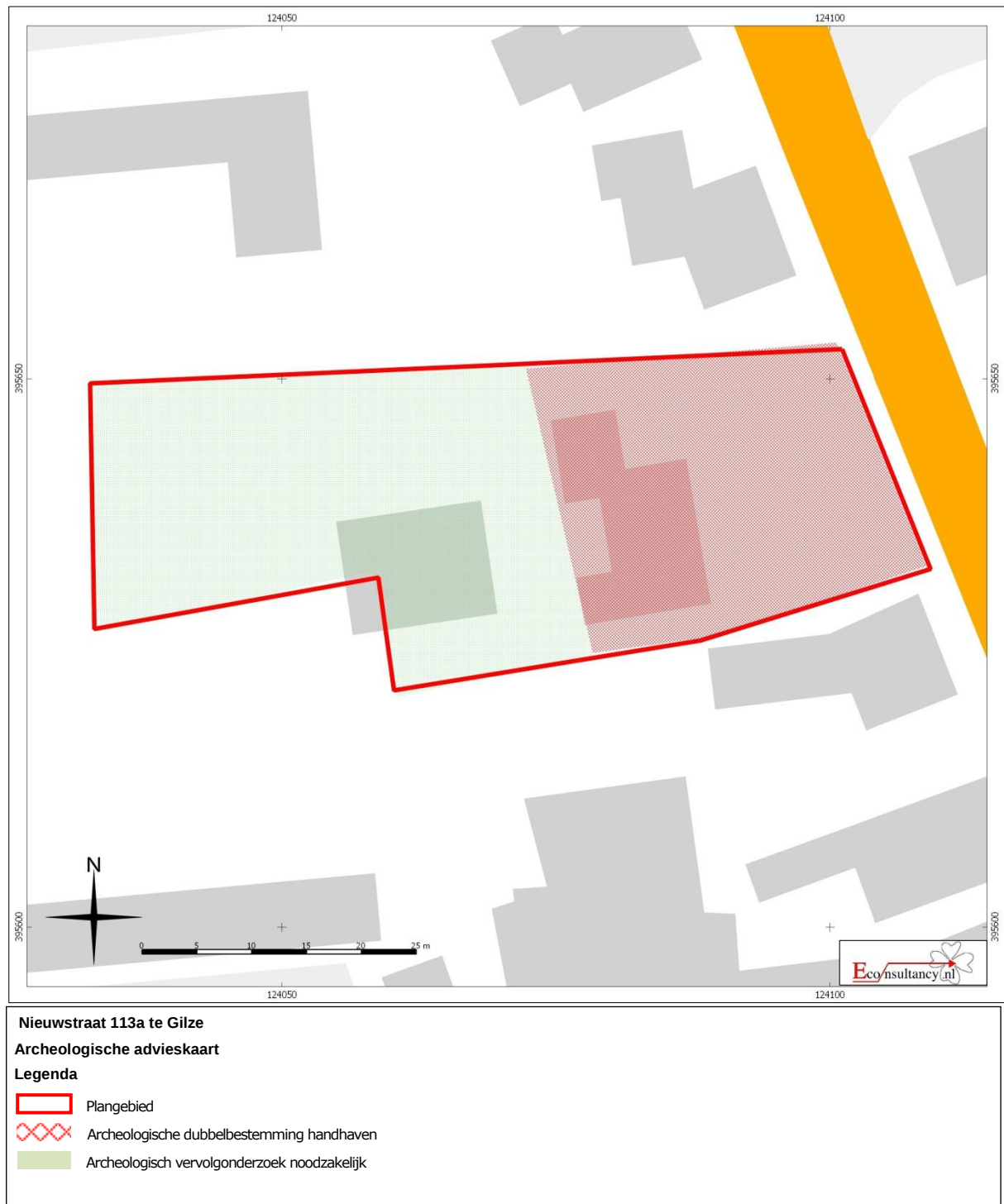
Periode

- Paleolithicum
- Mesolithicum
- Neolithicum
- Bronstijd
- IJzertijd
- Romeinse tijd
- Middeleeuwen
- Nieuwe tijd
- Onbepaald

Figuur 9. *Situering van het plangebied binnen de archeologische beleidskaart*

Figuur 10. Archeologische advieskaart

Bijlage 1 Literatuur

Alterra, 2003: *Digitale Geomorfologische kaart van Nederland*, schaal 1:25.000.

Berkvens, R. en J. Bosman, 2010: *Gilze en Rijen, van onderaf bekeken*. Toelichting op de archeologiekaart, gemeente Gilze en Rijen

Mulder, E.F.J. de, Geluk, M.C., Ritsema, I.L., Westerhoff, W.E., Wong, T.E., 2003: *De ondergrond van Nederland*. Wolters-Noordhoff, Groningen.

Stichting voor Bodemkartering, 1983: *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000, blad 50 West Tilburg*.

Bijlage 2 Bronnen

AHN; internetsite, juni 2014.
<http://www.ahn.nl>

Archeologisch informatiesysteem Archis2, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), Amersfoort, juni 2014.
<http://archis2.archis.nl/archisii/html/index.html>

Bodemloket, internetsite, juni 2014.
www.bodemloket.nl

Cultuurhistorische Waardenkaart van de Provincie Noord-Brabant, internetsite, juni 2014.
<http://www.brabant.nl/kaarten.aspx>

Dinoloket, internetsite, juni 2014.
<http://www.dinoloket.nl/>

Geldmuseum, internetsite, mei 2013.
www.geldmuseum.nl/museum/content/zoeken-numis.

Monumentenregister; internetsite, juni 2014.
<http://monumentenregister.cultureelerfgoed.nl/php/main.php>

SIKB; internetsite, juni 2014.
<http://www.sikb.nl>

Wat Was Waar; internetsite, juni 2014.
<http://www.watwaswaar.nl>

Bijlage 3 Overzicht geologische en archeologische tijdvakken

Ouderdom in jaren	Chronostratigrafie						MIS	Lithostratigrafie				
11.755 12.745 13.675 14.025 15.700 29.000 50.000 75.000 115.000 130.000 370.000 410.000 475.000 850.000 2.600.000	Kwartair	Laat	Holoceen				1	Formaties: Naaldwijk (marien), Nieuwkoop (veen), Echteld (fluviaal)		Formatie van Boxtel	Formatie van Beegden	
			Laat-Weichselien (Laat-Glacial)	Late Dryas (koud)	2	Formatie van Kreftenheye						
				Allerød (warm)								
				Vroege Dryas (koud)								
				Bølling (warm)								
				Laat-Pleniglacial				3				
			Midden-Weichselien (Pleniglacial)	Midden-Pleniglacial								
			Vroeg-Pleniglacial	4								
			Vroeg-Weichselien (Vroeg-Glacial)	5a								
		5b										
		5c										
		5d										
		Eemien (warme periode)						5e				Eem Formatie
		Midden	Midden	Saalien (ijstijd)				6	Formatie van Urk			Formatie van Drente
				Holsteinien (warme periode)								
				Elsterien (ijstijd)								
				Cromerien (warme periode)					Formatie van Peel			
Pre-Cromerien												

Cal. jaren v/n Chr.	¹⁴ C jaren	Chronostratigrafie		Pollen zones	Vegetatie	Archeologische perioden
1950	0	Laat	Subatlanticum koeler vochtiger	Vb2	Loofbos eik en hazelaar overheersen haagbeuk veel cultuurplanten rogge, boekweit, korenbloem	Nieuwe tijd
-1500				Vb1		Middeleeuwen
-450				Va		Romeinse tijd
0		Holoceen	Subboreaal koeler droger	IVb	Loofbos eik en hazelaar overheersen beuk>1% invloed landbouw (granen)	IJzertijd
-12				IVa		Bronstijd
-800	815		Atlanticum warm vochtig	III	Loofbos eik, els en hazelaar overheersen in zuiden speelt linde een grote rol	Neolithicum
-2000	2650					
-3755	5000					
-4900		Vroeg	Boreaal warmer	II	den overheerst hazelaar, eik, iep, linde, es	Mesolithicum
-5300						
-7020	8000	Preboreaal warmer	I	eerst berk en later den overheersend		
-8240	9000					
-8800		Laat-Pleistoceen	Laat-Weichselien (Laat-Glaciaal)	Late Dryas	LW III	Laat-Paleolithicum
11.755	10.150			Allerød	LW II	
12.745	10.800			Vroege Dryas	LW I	
13.675	11.800			Bølling		
14.025	12.000		Midden-Weichselien (Pleniglaciaal)			perioden met een poolwoestijn en perioden met een toendra
15.700	13.000	Vroeg-Weichselien (Vroeg-Glaciaal)				
-35.000			Eemien (warme periode)		loofbos	Midden-Paleolithicum
75.000		Midden-Pleistoceen	Saalien (ijstijd)			Vroeg-Paleolithicum
115.000						
130.000						
-300.000						

Chronostratigrafie voor Noordwest-Europa volgens Zagwijn (1974), Vandenberghe (1985) en De Mulder *et al.* (2003). Lithostratigrafie volgens De Mulder *et al.* (2003). Mariene isotoop stadium (MIS) volgens Bassinot *et al.* (1994). Atmosferische data volgens Stuiver *et al.* (1998). Zuurstofisotoop calibratie (OxCal) versie 3.9 Bronk Ramsey (2003), toegepast op het Laat-Weichselien en het Holoceen. Archeologische periode-indeling en ouderdom volgens de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB). Vegetatie bewerkt volgens Berendsen (2000). Pollenzones volgens P. Vos & P. Kiden (2005).

Bijlage 4 *Bewoningsgeschiedenis van Nederland*

Als aanvullende informatie wordt hieronder een algemene ontwikkeling van de bewoningsgeschiedenis van Nederland weergegeven.

Paleolithicum (tot ca. 8800 voor Chr.)

De vroegste bewoningssporen in Nederland uit deze periode dateren uit de voorlaatste ijstijd, ca. 300.000-130.000 jaar geleden. Waarschijnlijk hebben in de koudste fasen van de ijstijden in Nederland geen mensen geleefd. Daarentegen was bewoning in de warmere perioden wel mogelijk. De mensen die hier toen leefden trokken als jagers/vissers/verzamelaars rond in kleine groepen en maakten gebruik van tijdelijke kampementen. Veranderingen in het klimaat zorgden voor een veranderende flora en fauna. Tijdens de koude perioden bestond het groot wild onder meer uit rendieren, mammoeten, paarden en steppewisenten. Vooral op paarden en rendieren werd in het Laat-Paleolithicum intensief jacht gemaakt. Tijdens de warmere perioden werd er onder andere op herten, wilde zwijnen en oerossen gejaagd.

Mesolithicum (ca. 8800-4900 voor Chr.)

Rond de overgang van het Pleistoceen naar het Holoceen (ca. 9000 voor Chr.) verbeterde het klimaat voor een langdurige periode. De gemiddelde temperatuur steeg, waardoor de variatie in flora en fauna (o.a. bosontwikkeling) toenam. De mens kreeg nu de mogelijkheid om meer gevarieerd te eten: vruchten en andere eetbare gewassen stonden nu vaker op het menu. Doordat de temperatuur steeg, trok het groot wild (met name rendieren) naar het noorden, en maakte plaats voor meer territoriumgebonden klein wild, vogels en vissen. Door deze veranderende leefomstandigheden werd de jachttechniek aangepast. De vuursteen bewerkingstechniek hield met deze ontwikkeling gelijke tred. Er werden kleine vuursteenspitsen vervaardigd die als pijl- en harpoenpunt werden gebruikt. Met de stijging van de temperatuur begon het landijs te smelten en de zeespiegel te stijgen. Het tot dan toe droge Noordzee-Bekken kwam onder water te staan. De groepen jagers/vissers/verzamelaars wisselden nog wel van locatie maar exploiteerden kleinere gebieden. In het voorjaar viste men in de rivieren, tijdens de zomer leefde men voornamelijk langs de kust, waar naast vis en schaaldieren ook zeehonden als voedselbron dienden. In de herfst verzamelde men noten en vruchten, terwijl in de winter op onder meer pelsdieren werd gejaagd.

Neolithicum (ca. 5300-2000 voor Chr.)

Aan het begin van deze periode gingen het jagen, vissen en verzamelen een steeds minder belangrijke rol spelen. Men ging nu zelf cultuurgewassen telen en dieren houden bij het kamp. Uit vondsten valt af te leiden dat het om twee groepen mensen gaat, enerzijds kolonisten met een vrijwel agrarische levenswijze, anderzijds om de autochtone mesolitische bevolking die een halfagrarische levensstijl erop na gaat houden. Deze verandering ging gepaard met enkele technologische en sociale vernieuwingen zoals: het wonen op een vaste plek in een huis, het gebruik van vaatwerk van (gebakken) klei en de introductie van geslepen stenen dissels en bijlen. De bevolking groeide nu gestaag, mede door de productie van overschotten. Uit het Neolithicum zijn verschillende nu nog zichtbare grafmonumenten bekend, te weten grafkelders, hunebedden en grafheuvels.

Bronstijd (ca. 2000-800 voor Chr.)

Het begin van dit tijdvak valt samen met het eerste gebruik van bronzen voorwerpen zoals bijlen. Vuurstenen werktuigen bleven, zij het minder, in gebruik. Het aardewerk uit deze periode is over het algemeen tamelijk zeldzaam. Vuursteenmateriaal uit de Bronstijd is meestal niet goed te onderscheiden van dat uit andere perioden. Lange tijd bleven bronzen voorwerpen zeer schaars binnen Nederlands grondgebied. Door het van nature ontbreken van de benodigde grondstoffen moest het brons worden geïmporteerd en ontstonden er handelscontacten over langere afstanden. Eén en ander had wel tot gevolg dat er binnen de bevolking grotere verschillen ontstonden door verschillen op basis van bezit. De grafheuveltraditie, die tijdens het Neolithicum haar intrede deed, werd in eerste voortgezet, maar rond 1200 voor Chr. vervangen door begravingen in urnenvelden. Het gaat hier om ingegraven urnen met crematieresten waar overheen kleine heuveltjes werden opgeworpen, omgeven door een

greppel. Een Kopertijd voorafgaand aan de Bronstijd wordt in Noordwest-Europa niet onderscheiden, in tegenstelling tot bijvoorbeeld het Middellandse Zeegebied. Wel zijn uit het Laat-Neolithicum koperen voorwerpen bekend.

IJzertijd (ca. 800-12 voor Chr.)

In deze periode werden voor het eerst ijzeren voorwerpen vervaardigd. Voor de productie van werktuigen en wapens werd brons vervangen door ijzer. Er ontstond een inheemse ijzerproductie. Het gebruik van vuursteen voor het vervaardigen van werktuigen duurde nog in beperkte mate voort. Ten opzichte van de Bronstijd traden er in de aardewerktraditie geen radicale veranderingen op. Evenals in het Neolithicum en de Bronstijd woonden de mensen in verspreid liggende hoeven ('Einzelhöfe') of in nederzettingen bestaande uit maar enkele huizen; deze werden in een beperkt gebied nogal eens verplaatst. Op de hogere zandgronden ontstonden uitgebreide omwalde akkercomplexen ('Celtic fields'). Opvallend zijn de verschillen in materiële welstand (bezit van metalen voorwerpen), die mogelijk op sociale ongelijkheid duiden. In de zogenaamde vorstengraven uit Zuid Nederland, met daarin luxe, geïmporteerde bijgaven, zijn vermoedelijk lokale of regionale autoriteiten begraven. De meeste begravingen vonden nog immer plaats in urnenvelden. Tijdens de IJzertijd werd het Friese kustgebied gekoloniseerd en ontstonden de eerste terpen.

Romeinse Tijd (ca. 12 voor Chr. - 450 na Chr.)

Met de komst van de Romeinen eindigt de prehistorie en begint de geschreven geschiedenis. Aangezien de schriftelijke bronnen slechts een zeer fragmentarisch beeld schetsen, is men toch nog in belangrijke mate aangewezen op de archeologie als informatiebron. Een tijd lang diende het Nederlandse rivierengebied als uitvalsbasis voor veldtochten in het noorden van Germanië. In 47 na Chr. werd de Rijn definitief als Romeinse rijksgrens ingesteld. Ter controle en verdediging van deze zogenaamde 'limes' werden langs de Rijn, tot diep in Duitsland, 'castella' (militaire forten) gebouwd.

De inheemse manier van leven handhaafde zich nog lange tijd. Wel werd, vooral na de opstand van de Bataven tegen de Romeinse overheersers in 69-70 na Chr., de Romeinse invloed steeds duidelijker. In veel inheems-Romeinse nederzettingen was bijvoorbeeld, naast het eigen handgevormde aardewerk, Romeins importaardewerk in gebruik, dat op de draaischijf was vervaardigd. Er werden, vooral in Limburg, grootse villa's (Romeinse herenboerderijen) gebouwd, hetzij nieuw gesticht, hetzij ontwikkeld vanuit een bestaande inheemse nederzetting.

De Romeinen legden een voor die tijd al uitgebreide infrastructuur aan, waardoor het gebied steeds beter werd ontsloten. Op verschillende plaatsen ontstonden aanzienlijke nederzettingen, waarvan er enkele met een stedelijk karakter (zoals Nijmegen). De inheemse bevolking, ten noorden van de Limes, werd niet zo sterk beïnvloed door de Romeinse aanwezigheid. Er was wel sprake van handelscontacten en het uitwisselen van geschenken. In de tweede helft van de derde eeuw ontstond, onder meer door invallen van Germaanse stammen, een instabiele situatie die met korte onderbrekingen voortduurde tot in de vijfde eeuw. Uiteindelijk leidde dit in het jaar 406 tot de definitieve ineenstorting van de grensverdediging langs de Rijn.

Middeleeuwen (ca. 450-1500 na Chr.)

Over de Vroege Middeleeuwen, vooral over het tijdvak 450-600 na Chr., is relatief weinig bekend. Zowel historische bronnen als archeologische overblijfselen zijn schaars. De bevolkingsomvang was ten opzichte van de voorafgaande periode sterk afgenomen. De marktgerichte economie verdween en de mensen vielen terug op zelfvoorziening. De politieke macht was na het wegvallen van de Romeinse staatsorganisatie in handen gekomen van regionale en lokale hoofdlieden. Een gezaghebbende status was nu vooral gebaseerd op militair succes en materiële welstand. Deze instabiele periode wordt ook wel aangeduid als de 'tijd van de volksverhuizingen'.

Vanaf de 10^e – 11^e eeuw wordt een overheersende positie van de al dan niet adellijke grootgrondbezitters waargenomen. Dit vertaalt zich in nieuwe nederzettingvormen als mottes, kastelen en versterkte hoeven. In verband met de aanhoudende bevolkingsgroei, en mede dankzij gunstige klimatologische omstandigheden, werd een begin gemaakt met het ontginnen van woeste gronden als bos,

heide en veen. Veel van de huidige dorpen en steden dateren uit deze periode. Door de aanleg van dijken en kaden werden laaggelegen gebieden beschermd tegen wateroverlast. De heersende rivaliteit tussen de vorsten leidde, in combinatie met een zwak centraal gezag, veelvuldig tot lokaal geweld, waarvan de bevolking vaak het slachtoffer werd. Door het aanleggen van burgen, schansen, landweren en wallen trachtte men zich te beveiligen.

Nieuwe tijd (1500-heden)

De Nieuwe tijd kenmerkt zich door een groot aantal veranderingen vooral op het gebied van mens- en wereldbeeld. Er is sprake van een Europese overzeese expansie wat leidt tot handelscontacten, handelskapitalisme en het begin van een wereldeconomie. Er ontstaat een nieuwe wetenschappelijke belangstelling die resulteert in vele uitvindingen. Deze uitvindingen vormen de motor van de industriële revolutie. Er ontstaat een nationale staat die centraal bestuurd wordt. Als gevolg van deze ontwikkelingen neemt het belang en de omvang van steden toe en neemt de macht van adel af. Het grootste deel van de bevolking is niet meer werkzaam en woonachtig op het platteland maar in de steden. In verband met de aanhoudende bevolkingsgroei worden aan het eind van de 19^e tot het begin van de 20^e eeuw op grote schaal woeste gronden gecultiveerd. Door de industriële revolutie komen steeds meer producten beschikbaar voor steeds meer mensen waardoor de welvaart stijgt. In de Nieuwe tijd vindt er eveneens een hernieuwde oriëntatie op het erfgoed van de klassieke Oudheid plaats, wat zich tot in het begin van de 20^e eeuw uit in de kunsten.

Bijlage 5 AMZ-cyclus

Het AMZ-proces

Archeologisch onderzoek in Nederland wordt in het algemeen uitgevoerd binnen het kader van de Archeologische Monumentenzorg (AMZ). Het gehele traject van de AMZ omvat een aantal stappen die elkaar kunnen opvolgen, afhankelijk van het resultaat van de voorgaande stappen. Om inhoudelijke, prijs- en planningstechnische redenen kan er soms voor gekozen worden om bepaalde stappen gelijktijdig uit te voeren. Bovendien kan, indien reeds voldoende gegevens bekend zijn, een stap worden overgeslagen. Elke stap eindigt met een rapport met daarin een advies voor de vervolgstappen. Na elke stap wordt er een selectiebesluit genomen door de bevoegde overheid, gemeente, provincie of de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, op basis van de resultaten van het archeologisch onderzoek. Indien na een bepaalde stap blijkt dat geen nader vervolgonderzoek nodig is, wordt het archeologisch onderzoek afgesloten. Ook kan het bevoegd gezag besluiten dat een vindplaats van zo groot belang is, dat deze *in situ* behouden moet worden. Dan dienen de archeologische resten in de grond beschermd te worden door planaanpassing of planinpassing.

Het begint met het bepalen van de onderzoeksplicht. Gemeentelijke, provinciale en landelijke archeologische waardenkaarten geven aan of het plangebied in een gebied ligt met een archeologische verwachting. Indien dit het geval is, dan zal er in het kader van de planprocedure onderzoek verricht moeten worden om te bepalen of er archeologische waarden binnen het plangebied aanwezig zijn. Hiermee start de zogenaamde AMZ-cyclus (zie schema).

De eerste fase: Bureauonderzoek

Elk archeologisch onderzoek begint met een bureauonderzoek. Dit heeft tot doel het verwerven van informatie, aan de hand van bestaande bronnen, over bekende of verwachte archeologische waarden, binnen het plangebied om tot een gespecificeerd verwachtingsmodel te komen, op basis waarvan een beslissing genomen kan worden ten aanzien van een eventuele vervolgstap.

De tweede fase: Inventariserend VeldOnderzoek (IVO)

Het doel van een IVO is het aanvullen en toetsen van het gespecificeerde verwachtingsmodel. Het IVO moet informatie geven over de aan- of afwezigheid, de aard, het karakter, de omvang, de datering, de gaafheid, de conservering en de inhoudelijke kwaliteit van de archeologische waarden.

Inventariserend Veldonderzoek; Booronderzoek en Veldkartering

Door een booronderzoek kan er een goede inschatting gemaakt worden van de kans op archeologische waarden (grondsporen en daarmee samenhangende voorwerpen). Bij het booronderzoek is een onderscheid aangebracht in een verkennende, karterende en waarderende fase. De verkennende fase heeft tot doel inzicht te krijgen in de vormeenheden van het landschap, voor zover deze van invloed zijn op de locatiekeuze. Op deze manier worden kansarme zones uitgesloten en kansrijke zones geselecteerd voor de volgende fasen. Tijdens de karterende fase wordt het onderzoeksgebied systematisch onderzocht op de aanwezigheid van archeologische vondsten of sporen. De waarderende fase sluit aan op de karterende fase. Het waarnemingsnet kan verdicht worden om de horizontale begrenzing, ligging en omvang van archeologische vindplaatsen vast te stellen.

Een veldkartering wordt uitgevoerd wanneer vondsten of sporen aan de oppervlakte worden verwacht en zichtbaar zijn op het moment dat het onderzoek uitgevoerd wordt. Dit type onderzoek bestaat uit het systematisch belopen van het maaiveld van het plangebied.

Inventariserend Veldonderzoek; Proefsleuven

Als uit vooronderzoek blijkt dat binnen het plangebied archeologische resten aangetroffen kunnen worden kan het bevoegd gezag beslissen tot een proefsleuvenonderzoek. Proefsleuven zijn lange sleuven van minimaal twee tot vijf meter breed die worden aangelegd in de zones waar in de voorgaande onderzoeksfase aanwijzingen voor vindplaatsen zijn aangetroffen. De KNA schrijft voor dat bij een dergelijk onderzoek minimaal 5% van het te verstoren gebied onderzocht dient te worden.

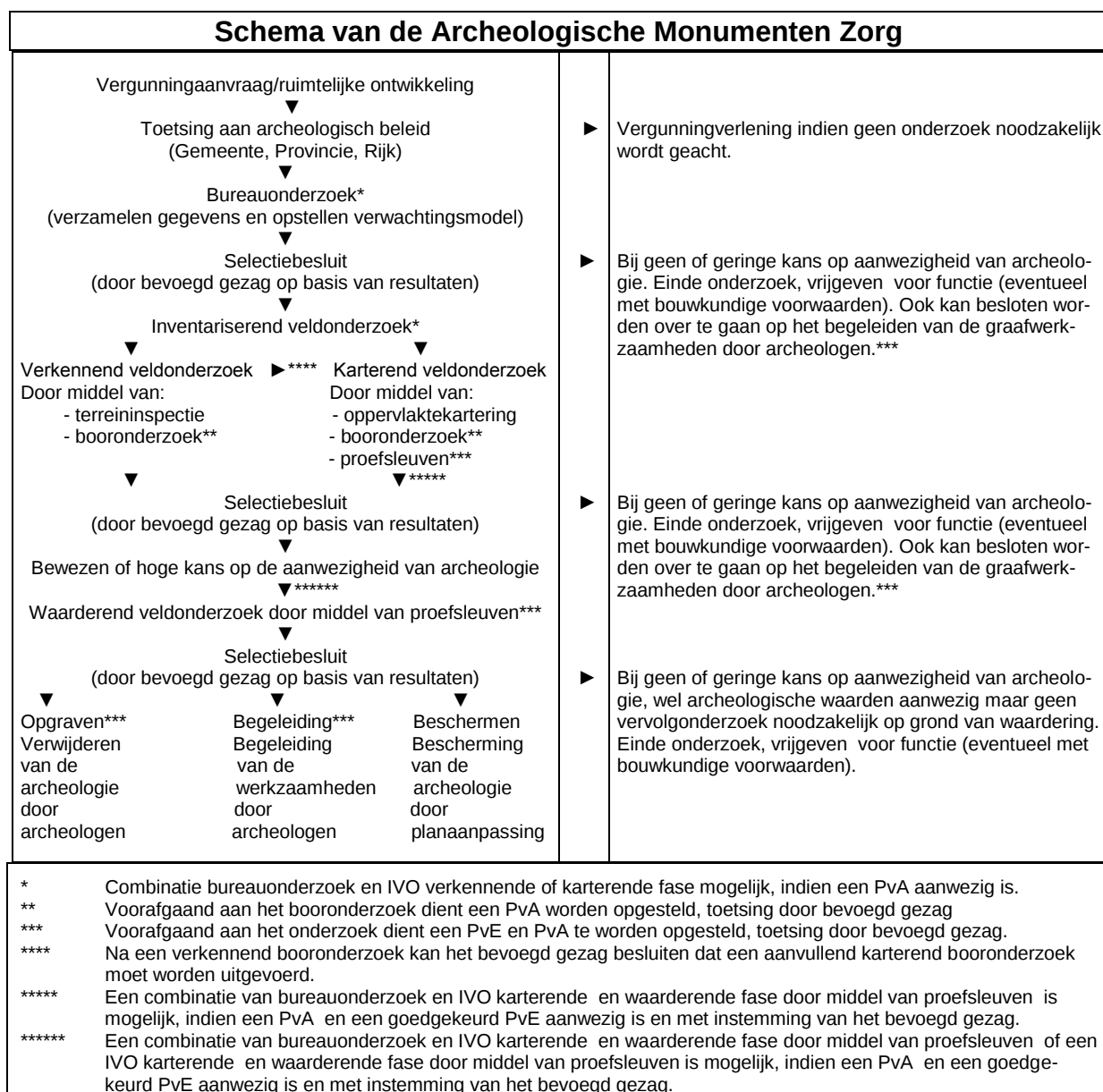
De derde fase: Archeologische Begeleiding (AB) of Opgraven (AAO)

Archeologische Begeleiding

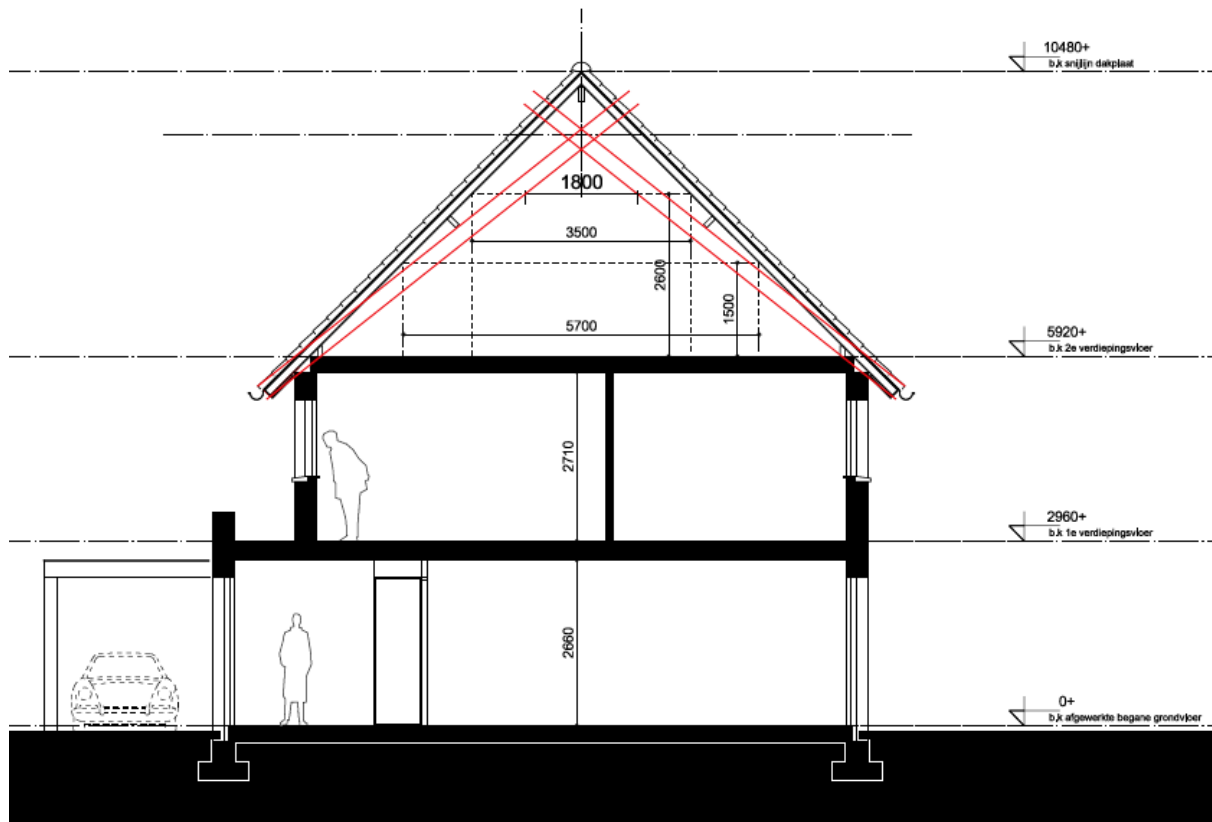
Als het vooronderzoek niet voldoende informatie heeft opgeleverd om de archeologische waarde van de archeologische resten te bepalen, kan besloten worden tot archeologische begeleiding van de sloop- of graafwerkzaamheden. Dit betekent dat archeologen bij het graafwerk aanwezig zijn om het werk te volgen en eventuele resten te documenteren. Wanneer tijdens de werkzaamheden vondsten (van hoge archeologische waarde) naar boven komen, die aanleiding geven tot nader onderzoek, kan alsnog besloten worden om tot een opgraving over te gaan.

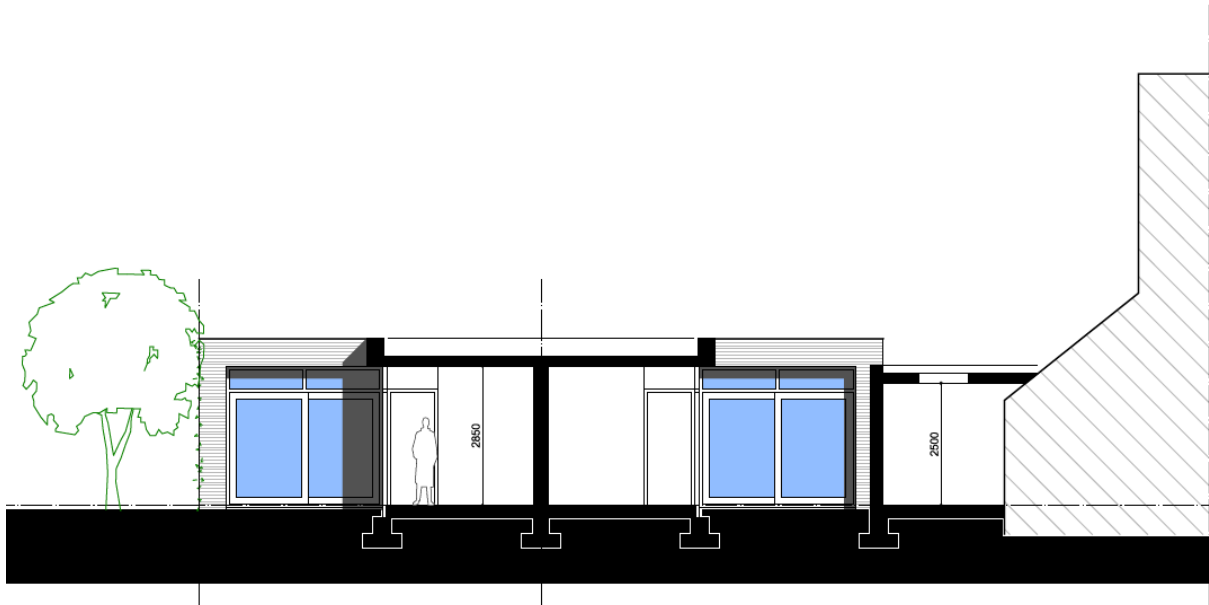
Opgraven

Indien de archeologische resten niet *in situ* bewaard kunnen blijven, maar wel van belang zijn voor de wetenschap, kan het bevoegd gezag besluiten over te gaan tot een Algehele Archeologische Opgraving (AAO). Het doel hiervan is volgens de KNA het documenteren van gegevens en het veiligstellen van materiaal van vindplaatsen om daarmee informatie te behouden, die van belang is voor kennisvorming over het verleden.

Bijlage 6 Planontwerp

Doorsnede - aanzicht Zuidgevel

Econsultancy is een onafhankelijk adviesbureau. Wij bieden realistisch advies en concrete oplossingen voor milieuvraagstukken en willen daarmee een bijdrage leveren aan een duurzaam en verantwoord gebruik van onze leefomgeving.

Diensten

Wij kunnen u van dienst zijn met een uitgebreid scala aan onderzoeken op het gebied van bodem, waterbodem, water, archeologie, ecologie en milieu. Op www.econsultancy.nl vindt u uitgebreide informatie over de verschillende onderzoeken.

Werkwijze

Inzet en professionele betrokkenheid kenmerkt onze diensten. De verantwoordelijke projectleider is het eenduidige aanspreekpunt voor de klant en draagt zorg voor alle aspecten van het project: kwaliteit, tijd, geld, communicatie en organisatie. De kernwaarden deskundig, vertrouwd, betrokken, flexibel, zorgvuldig en vernieuwend zijn een belangrijke leidraad in ons handelen.

Kennis

Het deskundig begeleiden van onze opdrachtgevers vraagt om betrokkenheid bij en kennis van de bedoelingen van de opdrachtgever. Het vereist ook gedegen en actuele vakinhoudelijke kennis. Alle beschikbare kennis wordt snel en effectief ingezet. De medewerkers vormen ons belangrijkste kapitaal. Persoonlijke en inhoudelijke ontwikkeling staat centraal want het werk vraagt steeds om nieuwe kennis en nieuwe verantwoordelijkheden.

Creativiteit

Onze medewerkers zijn in staat om buiten de geijkte kaders een oplossing te zoeken met in achtneming van de geldende wet- en regelgeving. Oplossingen die bedoeld zijn om snel en efficiënt het doel van de opdrachtgever te bereiken.

Kwaliteit

Er wordt continue gestreefd naar het verhogen van de professionaliteit van de dienstverlening. Het leveren van diensten wordt intern op een dusdanige wijze georganiseerd dat het gevraagde resultaat daadwerkelijk op een zo effectief en efficiënt mogelijke wijze wordt voortgebracht. Hierbij staat de klanttevredenheid centraal. Het kwaliteitssysteem van Econsultancy voldoet aan de NEN-EN-ISO 9001: 2008. Tevens is Econsultancy gecertificeerd voor diverse protocollen en beoordelingsrichtlijnen.

Opdrachtgevers

Econsultancy heeft sinds haar oprichting in 1996 al meer dan tienduizend projecten uitgevoerd. Projecten in opdracht van particulier tot de Rijksoverheid, van het bedrijfsleven tot non-profit organisaties. De projecten kennen een grote diversiteit en hebben in sommige gevallen uitsluitend een onderzoekend karakter en zijn in andere gevallen meer adviserend. Steeds vaker wordt onderzoek binnen meerdere disciplines door onze opdrachtgevers verlangd. Onze medewerkers zijn in staat dit voor de opdrachtgever te coördineren en zelf (deel)onderzoeken uit te voeren. Ter illustratie van de veelvoud en veelzijdigheid van de projecten in de werkvelden bodem, waterbodem, ecologie, archeologie, water en milieu kunnen uitgebreide referentielijsten worden verschaft.

Vestiging Limburg

Rijksweg Noord 39
6071 KS Swalmen
Tel. 0475 - 504961
Swalmen@econsultancy.nl

Vestiging Gelderland

Fabriekstraat 19c
7005 AP Doetinchem
Tel. 0314 - 365150
Doetinchem@econsultancy.nl

Vestiging Brabant

Rapenstraat 2
5831 GJ Boxmeer
Tel. 0485 - 581818
Boxmeer@econsultancy.nl

